

www.gofin.pl

UBEZPIECZENIA I PRAWO PRACY DODATEK

10.11.2018 r.

ISSN 2449-9234

Dodatek nr

21

ZATRUDNIANIE EMERYTÓW I RENCISTÓW

I. ZASADY PODLEGANIA I ROZLICZANIA SKŁADEK ZA

EMERYTÓW I RENCISTÓWstr. 2

1. Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę str. 2
2. Wykonywanie pracy na podstawie umów cywilnoprawnych str. 8
3. Prowadzenie pozarolniczej działalności str. 19

II. ZAWIESZANIE I ZMNIEJSZANIE ŚWIADCZEŃstr. 26

1. Świadczenia podlegające zawieszeniu lub zmniejszeniu str. 27
2. Zawieszenie emerytury z powodu kontynuowania zatrudnienia str. 28
3. Przychody mające wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń str. 29
 - 3.1. Przychody z tytułu stosunku pracy str. 30
 - 3.2. Przychody z tytułu umów cywilnoprawnych..... str. 32
 - 3.3. Przychody z tytułu pozarolniczej działalności..... str. 34
 - 3.4. Przychody z innych tytułów str. 36
 - 3.5. Tabelaryczne ujęcie przychodów wpływających na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń..... str. 37
4. Przychody niemające wpływu na zawieszalność świadczeń emerytalno-rentowych str. 39
5. Zawieszanie lub zmniejszanie świadczeń a kwoty osiągniętych przychodów...str. 41
 - 5.1. Określenie limitów przychodów zarobkujących świadczeniobiorców.... str. 41
 - 5.2. Szczególne zasady rozliczeń renty rodzinnej..... str. 42
 - 5.3. Zbieg prawa do renty wypadkowej i emerytury a zarabkowanie świadczeniobiorcy..... str. 45
 - 5.4. Prawo do zarabkowania bez ograniczeń po osiągnięciu wieku emerytalnego str. 46
6. Obowiązki emerytów, rencistów oraz pracodawców str. 47
 - 6.1. Zawiadomienie ZUS o osiągnięciu przychodów przez świadczeniobiorcę ..str. 47
 - 6.2. Kwoty graniczne przychodów zarobkujących emerytów i rencistów str. 49
 - 6.3. Skutki zarabkowania emerytów i rencistów str. 50

I. ZASADY PODLEGANIA I ROZLICZANIA SKŁADEK ZA EMERYTÓW I RENCISTÓW

Zasady obejmowania ubezpieczeniami społecznymi zarobkujących osób z ustalonym prawem do emerytury lub renty określono w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1778 z późn. zm.), dalej ustawie o sus. Natomiast zasady ubezpieczenia zdrowotnego regulują przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1510 z późn. zm.), dalej ustawy zdrowotnej.

Dla szczegółowych rozstrzygnięć dotyczących zasad ustalania podstawy wymiaru składek należy powołać również przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 1949), dalej rozporządzenia składkowego. W kwestii zaś zasad rozliczania składek zastosowanie mają przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2017 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, do których poboru jest zobowiązany Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. poz. 1831), dalej rozporządzenia w sprawie rozliczania składek.

Zagadnienia dotyczące obejmowania ubezpieczeniami i rozliczania pracujących emerytów i rencistów rozpatrzmy w następujących aspektach:

- zatrudnienia na podstawie umowy o pracę,
- zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych,
- prowadzenia pozarolniczej działalności.

1. Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę

Zgodnie z art. 9 ust. 4 w związku z art. 13 pkt 1 ustawy o sus, osoby będące pracownikami, mające ustalone prawo do emerytury lub renty, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia jego ustania. Dla tych osób obowiązkowe jest także ubezpieczenie chorobowe i ubezpieczenie wypadkowe (art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy o sus). Osoby objęte ubezpieczeniami społecznymi, które są pracownikami, podlegają również obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego (art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. a ustawy zdrowotnej).

Pracodawca zobowiązany jest do zgłoszenia pracownika do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczeń. Zgłoszenia dokonuje się na formularzu ZUS ZUA – „Zgłoszenie do ubezpieczeń/Zgłoszenie zmiany danych osoby ubezpieczonej”. Natomiast w razie rozwiązania lub wygaśnięcia umowy o pracę, pracodawca powinien wyrejestrować pracownika z ubezpieczeń na formularzu ZUS ZWUA – „Wyrejestrowanie z ubezpieczeń”, w terminie 7 dni od zaistnienia tego faktu.

Informację, iż zatrudniony pracownik ma ustalone prawo do emerytury lub renty pracodawca zaznacza, wpisując w kodzie tytułu ubezpieczenia jako piąty znak cyfrę:

- 1 jeżeli pracownik ma ustalone prawo do emerytury,
- 2 jeżeli pracownik ma ustalone prawo do renty.

Dodajmy jeszcze, że informację o stopniu niepełnosprawności zamieszcza się poprzez wpisanie w szóstym znaku kodu tytułu ubezpieczenia:

- 0 jeżeli pracownik nie posiada orzeczenia o niepełnosprawności lub nie przedłożył go płatnikowi składek,
- 1 jeżeli pracownik przedłożył płatnikowi składek orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności,
- 2 jeżeli pracownik przedłożył płatnikowi składek orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 3 jeżeli pracownik przedłożył płatnikowi składek orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- 4 jeżeli pracownik przedłożył płatnikowi orzeczenie o niepełnosprawności wydane osobom do 16. roku życia.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511 z późn. zm.), dalej ustawy o rehabilitacji, orzeczenie lekarza orzecznika ZUS o:

- całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 i niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1270), dalej ustawy emerytalnej, traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- niezdolności do samodzielnej egzystencji, ustalone na podstawie art. 13 ust. 5 ustawy emerytalnej, jest traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- całkowitej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy emerytalnej, jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- częściowej niezdolności do pracy, ustalone na podstawie art. 12 ust. 3 oraz celowości przekwalifikowania, o którym mowa w art. 119 ust. 2 i 3 ustawy emerytalnej, jest traktowane na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Należy mieć przy tym na uwadze, że orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy – do czasu upływu jego ważności – wydane w okresie od 1 stycznia do 16 sierpnia 1998 r. jest traktowane na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (art. 5 pkt 3 ustawy o rehabilitacji, w brzmieniu obowiązującym w ww. okresie).

Osoby, które przed dniem wejścia w życie ustawy o rehabilitacji zostały zaliczone do jednej z grup inwalidów, są osobami niepełnosprawnymi w rozumieniu tej ustawy, jeżeli przed tą datą orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów nie utraciło mocy (art. 62 ust. 1 ustawy o rehabilitacji). Orzeczenie o zaliczeniu do:

- I grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- II grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- III grupy inwalidów traktowane jest na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Natomiast osoby o stałej albo długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym uznaje się za niepełnosprawne, z tym że:

- osoby, którym przysługuje zasiłek pielęgnacyjny, traktuje się jako zaliczone do znacznego stopnia niepełnosprawności,
- pozostałe osoby traktuje się jako zaliczone do lekkiego stopnia niepełnosprawności.

Przykład

Zakład pracy zatrudnił emeryta na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy na okres od 2 października 2017 r. do 31 grudnia 2018 r. Pracodawca w terminie 7 dni od dnia nawiązania stosunku pracy, czyli do 9 października 2017 r. zgłosił emeryta do obowiązkowych ubezpieczeń: emerytalnego, rentowych, chorobowego i wypadkowego oraz do ubezpieczenia zdrowotnego, poprzez złożenie w ZUS formularza zgłoszeniowego ZUS ZUA. Jako kod tytułu ubezpieczenia wpisał 01 10 1 0 – pracownik podlegający ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu, mający ustalone prawo do emerytury i nieposiadający orzeczenia o niepełnosprawności.

Po rozwiązaniu stosunku pracy pracodawca zobowiązany będzie do wyrejestrowania pracownika z ubezpieczeń w terminie 7 dni od zaistnienia tego faktu, składając w ZUS druk ZUS ZWUA. W druku tym w bloku IV. wpisze w polach: 01. – kod tytułu ubezpieczenia 01 10 1 0; 02. – datę, od której osoba ta nie podlega ubezpieczeniom, tj. 01.01.2019; 03. – kod przyczyny wyrejestrowania 100.

Zgodnie z przepisami ustawy o sus, składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pracowników (w tym również emerytów i rencistów) finansują ubezpieczeni (odpowiednio 9,76% i 1,5% podstawy wymiaru) i płatnicy składek (odpowiednio 9,76% i 6,5% podstawy wymiaru), składkę na ubezpieczenie chorobowe finansuje sam ubezpieczony (2,45% podstawy wymiaru), natomiast składkę na ubezpieczenie wypadkowe finansuje w całości płatnik składek.

Ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pracownika (w tym również emeryta i rencisty) stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Przy czym roczna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym roku kalendarzowym nie może być wyższa od kwoty odpowiadającej trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (art. 19 ust. 1 ustawy o sus). W 2018 r. jest to kwota 133.290 zł (Mon. Pol. z 2017 r. poz. 1174). Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia chorobowe i wypadkowe pracowników stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, z tym że bez stosowania jej ograniczenia do kwoty rocznego limitu.

W podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne nie uwzględnia się:

- wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną oraz zasiłków (art. 18 ust. 2 ustawy o sus),
- składników przychodu, które zostały wymienione w § 2 ust. 1 rozporządzenia składkowego,
- opłacanej przez pracodawcę (z jego środków) składki podstawowej na pracownicz czy program emerytalny – art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1449 z późn. zm.).

Podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne pracownika ustala się, stosując przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, z zastrzeżeniem, że przy ustalaniu podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne:

- uwzględnia się wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy,
 - nie stosuje się jej ograniczenia do trzydziestokrotności przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego,
-

- podstawę pomniejsza się o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe w części finansowanej przez pracownika (art. 81 ust. 1, 5, 6 ustawy zdrowotnej).

Składka na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 9% podstawy wymiaru ustalonej w sposób określony powyżej i jest finansowana przez pracownika. Z tym że składkę za pracownika jako płatnik oblicza, pobiera z dochodu pracownika i odprowadza pracodawca. Składka ta podlega odliczeniu od podatku dochodowego od osób fizycznych – na zasadach określonych w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1509 z późn. zm.), dalej ustawie o pdof, czyli w wysokości nieprzekraczającej 7,75% podstawy wymiaru.

W razie gdy obliczona składka zdrowotna w wysokości 9% podstawy wymiaru jest wyższa od zaliczki na podatek dochodowy, to na mocy art. 83 ust. 1 ustawy zdrowotnej – płatnik wymieniony w art. 85 ust. 1-13 ustawy zdrowotnej (np. pracodawca) dokonuje obniżenia tej składki do wysokości zaliczki.

W przypadku nieobliczania zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych przez płatnika, od przychodów stanowiących podstawę wymiaru składki, zgodnie z przepisami ustawy o pdof, składkę obliczoną za poszczególne miesiące obniża się do wysokości 0 zł (art. 83 ust. 2 ustawy zdrowotnej).

Jeżeli podstawę obliczenia składki na ubezpieczenie zdrowotne stanowi:

- 1) przychód ubezpieczonego wolny od podatku dochodowego na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 23c oraz pkt 46 ustawy o pdof, od którego płatnik nie oblicza zaliczki na ten podatek,
- 2) przychód członka służby zagranicznej wykonującego obowiązki służbowe w placówce zagranicznej, z wyłączeniem dodatku zagranicznego i innych świadczeń przysługujących tym osobom,
- 3) przychód ubezpieczonego wolny od podatku dochodowego na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 74 ustawy o pdof, od którego płatnik nie oblicza zaliczki na ten podatek, w stosunku do ubezpieczonych, o których mowa w art. 66 ust. 1 pkt 16 ustawy zdrowotnej,
- 4) przychód ubezpieczonego zwolniony od podatku na podstawie umów o unikaniu podwójnego opodatkowania lub innych umów międzynarodowych, od którego płatnik nie oblicza zaliczki na ten podatek, w stosunku do ubezpieczonych, o których mowa w art. 66 ust. 1 pkt 1 i 16 ustawy zdrowotnej,
- 5) inny niż wymieniony w pkt 4 przychód ubezpieczonego, od którego płatnik nie oblicza zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych na podstawie art. 32 ust. 6 ustawy o pdof,
- 6) przychód z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, lub przychód z tytułu pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, od którego, na mocy przepisów ustawy o pdof, pobiera się zryczałtowany podatek dochodowy

– składkę na ubezpieczenie zdrowotne płatnik oblicza zgodnie z przepisami art. 79 i 81 ustawy zdrowotnej (art. 83 ust. 3 ustawy zdrowotnej).

Za pracownika, który urodził się po 31 grudnia 1948 r. i wykonuje prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 664 z późn. zm.), dalej ustawy pomostowej, zwane w dalszej części pracami szczególnymi, pracodawca z własnych środków opłaca też składkę na Fundusz Emerytur Pomostowych (dalej FEP). O powyższym

stanowi art. 35 ust. 1 ustawy pomostowej. W myśl art. 35 ust. 2 tego aktu prawnego, obowiązek opłacania składek na FEP za pracownika spełniającego powyższe warunki powstaje z dniem rozpoczęcia wykonywania przez niego pracy szczególnej, a ustaje z dniem zaprzestania wykonywania tej pracy. Podstawę wymiaru składki na FEP stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, określona w art. 18 ust. 1-2 oraz w art. 21 ustawy o sus (art. 36 ust. 2 ustawy pomostowej). Przy ustalaniu podstawy wymiaru składki na FEP stosuje się ograniczenie do rocznej kwoty granicznej (czyli w 2018 r. do kwoty 133.290 zł).

Rozliczenia składek ZUS płatnik dokonuje w deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA. Do deklaracji rozliczeniowej załącza imienne raporty miesięczne dotyczące każdego ubezpieczonego.

Płatnik składek w imiennym raporcie miesięcznym (lub korygującym) sporządzonym za pracownika oraz w deklaracji rozliczeniowej miesięcznej (lub korygującej) uwzględnia należne składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne od wszystkich dokonanych lub postawionych do dyspozycji pracownika wypłat – od pierwszego do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego, którego deklaracja dotyczy – stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia (§ 2 ust. 6 rozporządzenia w sprawach rozliczania składek). Oznacza to, że wypłacane (lub postawione do dyspozycji) emerytowi (lub renciście) w danym miesiącu kalendarzowym przychody stanowiące podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia wykazuje się w raporcie rozliczeniowym ZUS RCA sporządzonym za miesiąc, w którym nastąpiła wypłata (postawienie do dyspozycji) – bez względu na to, za jaki okres wypłaty te są należne.

W razie gdy pracownik przez część miesiąca nie wykonywał pracy, np. w związku z przebywaniem na zwolnieniu lekarskim, urlopie bezpłatnym, to okres ten płatnik składek wykazuje w raporcie ZUS RSA.

Składki na Fundusz Pracy i FGŚP

Na wstępie należy wyjaśnić, że pracodawca nie opłaca składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (FGŚP) za pracowników, którzy osiągnęli wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn. Tak wynika z art. 104b ust. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1265 z późn. zm.), dalej ustawy o promocji zatrudnienia, oraz z art. 9b ust. 2 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1433).

Jeżeli pracownik osiągnął wiek odpowiednio 55 lat kobieta lub 60 lat mężczyzna w trakcie miesiąca kalendarzowego, to pracodawca jest zwolniony z opłacania za niego składek na Fundusz Pracy i FGŚP dopiero od następnego miesiąca. Jedynie w przypadku, gdy wiek ten pracownik osiąga w pierwszym dniu danego miesiąca (55. lub 60. urodziny przypadają pierwszego dnia miesiąca), pracodawca nie ma obowiązku opłacania składek na ww. Fundusze już od tego miesiąca.

Przykład

Pracodawca od kilku lat zatrudnia pracownika, który 3 października 2018 r. ukończył 60 lat. Zatem pracodawca od listopada 2018 r. nie opłaca za niego składek na Fundusz Pracy i FGŚP.

Gdyby pracownik wiek 60 lat osiągnął 1 października 2018 r., to pracodawca nie opłacałby za niego składek na Fundusz Pracy i FGŚP od października 2018 r.

Jeżeli osoba pobierająca świadczenie nie osiągnęła wieku odpowiednio co najmniej 55 lat – kobieta i co najmniej 60 lat – mężczyzna, to pracodawca ustala obowiązkową skład-

kę na Fundusz Pracy od kwot stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (bez stosowania rocznego ograniczenia), wynoszących w przeliczeniu na okres miesiąca, co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę.

W przypadku gdy kwoty stanowiące podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pochodzą z różnych źródeł, obowiązek opłacania składek na Fundusz Pracy powstaje wtedy, gdy łączna kwota stanowiąca podstawę wymiaru składek na przedmiotowe ubezpieczenia wynosi co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę (art. 104 ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia). Osoba, do której powyższe ma zastosowanie, składa stosowne oświadczenie każdemu pracodawcy bądź w oddziale ZUS, jeżeli sama opłaca składki na ubezpieczenia społeczne (art. 104 ust. 4 ustawy o promocji zatrudnienia).

Składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie opłacają:

- przedsiębiorcy Polskiego Związku Głuchych i Polskiego Związku Niewidomych oraz Związku Ociemniałych Żołnierzy Rzeczypospolitej Polskiej,
- Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi,
- Zakład Opieki dla Niewidomych w Laskach oraz zakłady aktywności zawodowej.

Pracodawcy objęci działaniem ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy zobowiązani są do opłacania za zatrudnionych pracowników (również emerytów i rencistów) składki na FGŚP, z zastrzeżeniem wieku wskazanego na wstępie. Składki te ustala się od wypłat stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (bez stosowania rocznego ograniczenia). Składka na FGŚP obciąża koszty działalności pracodawcy. Składki tej nie opłaca się za pomoc domową zatrudnioną u osoby fizycznej.

Uwaga! Pracodawcy oraz inne jednostki organizacyjne nie opłacają składek na Fundusz Pracy za zatrudnionych pracowników powracających z urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu rodzicielskiego lub urlopu wychowawczego w okresie 36 miesięcy poczynszu od pierwszego miesiąca po powrocie z urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu rodzicielskiego lub urlopu wychowawczego. Tak stanowi art. 104a ustawy o promocji zatrudnienia. Analogicznie w ww. okresie za tych pracowników pracodawcy nie opłacają składki na FGŚP – art. 9a ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy.

Rozliczenia składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, na Fundusz Pracy i na FGŚP oraz na FEP, a także zasiłków wypłaconych w danym miesiącu kalendarzowym należy dokonać w jednej deklaracji rozliczeniowej. Naliczone przez pracodawcę składki wykazuje się odpowiednio w imiennych raportach miesięcznych i w deklaracji rozliczeniowej po zaokrągleniu do pełnych groszy w górę, jeżeli końcówka jest równa lub wyższa od 0,50 grosza, lub w dół, jeżeli jest niższa od 0,50 grosza (§ 5 ust. 2 rozporządzenia w sprawie rozliczania składek).

Wspomnijmy, że od uzyskanego przez emeryta (rencistę) przychodu pracodawca pobiera zaliczkę na podatek dochodowy na takich samych zasadach, jak za pozostałych pracowników. Przy czym, ustalając zaliczkę na podatek dochodowy, nie zmniejsza jej o kwotę zmniejszającą podatek. Kwotę tę uwzględnia ZUS przy pobieraniu zaliczki na podatek dochodowy od wypłacanego świadczenia emerytalno-rentowego (art. 32 ust. 3 ustawy o pdof).

Przykład

Zakład pracy zatrudnił od 1 października 2018 r. na podstawie umowy o pracę emeryta w wieku 66 lat w pełnym wymiarze czasu pracy za wynagrodzeniem wynoszącym 2.900 zł.

Od uzyskanego przez pracownika w październiku 2018 r. przychodu, zakład pracy dokonał następujących wyliczeń:

- 1) składek na ubezpieczenia społeczne finansowanych przez pracownika-emeryta w kwocie **397,59 zł**, w tym:
 - emerytalna – 283,04 zł ($2.900 \text{ zł} \times 9,76\%$),
 - rentowe – 43,50 zł ($2.900 \text{ zł} \times 1,5\%$),
 - chorobowa – 71,05 zł ($2.900 \text{ zł} \times 2,45\%$),
- 2) składek na ubezpieczenia społeczne finansowanych przez pracodawcę w kwocie **506,34 zł**, w tym:
 - emerytalna – 283,04 zł ($2.900 \text{ zł} \times 9,76\%$),
 - rentowe – 188,50 zł ($2.900 \text{ zł} \times 6,5\%$),
 - wypadkowa – 34,80 zł ($2.900 \text{ zł} \times 1,20\%^*$),
- 3) składki na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie **225,22 zł** ($2.900 \text{ zł} - 397,59 \text{ zł} \times 9\%$, z tego do odliczenia od podatku w kwocie 193,94 zł ($2.900 \text{ zł} - 397,59 \text{ zł} \times 7,75\%$),
- 4) zaliczki na podatek dochodowy:
 - podstawa opodatkowania:
 $2.900 \text{ zł} - 111,25 \text{ zł} - 397,59 \text{ zł} = 2.391,16 \text{ zł}$, po zaokrągleniu 2.391 zł,
 - zaliczka na podatek dochodowy:
 $2.391 \text{ zł} \times 18\% = 430,38 \text{ zł}$,
 - zaliczka na podatek dochodowy do przekazania do urzędu skarbowego:
 $430,38 \text{ zł} - 193,94 \text{ zł} = 236,44 \text{ zł}$, po zaokrągleniu **236 zł**,
- 5) do wypłaty: $2.900 \text{ zł} - 397,59 \text{ zł} - 225,22 \text{ zł} - 236 \text{ zł} = \mathbf{2.041,19 \text{ zł}}$.

Uwaga*): Przyjęto, że właściwa dla zakładu pracy stopa procentowa składki wypadkowej wynosi 1,20%; do wynagrodzenia pracownika stosuje się podstawowe koszty uzyskania przychodów.

Płatnik składek przesyła w tym samym terminie deklarację rozliczeniową, imienne raporty miesięczne oraz opłaca składki za dany miesiąc, nie później niż:

- do 5. dnia następnego miesiąca – dla jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych,
- do 10. dnia następnego miesiąca – dla osób fizycznych opłacających składki wyłącznie za siebie,
- do 15. dnia następnego miesiąca – dla pozostałych płatników.

Uwaga! Jeżeli ostatni dzień terminu opłacania składek przypada na sobotę lub dzień ustawowo wolny od pracy, za ostatni dzień terminu uważa się następny dzień po dniu lub dniach wolnych od pracy (art. 12 § 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa – Dz. U. z 2018 r. poz. 800 z późn. zm., w zw. z art. 31 ustawy o sus).

2. Wykonywanie pracy na podstawie umów cywilnoprawnych

Umowa cywilnoprawna jako jedyny tytuł do ubezpieczeń

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o sus, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Osoby te objęte obowiązkowymi ubezpieczeniami eme-

rytalnym i rentowymi podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu (art. 12 ust. 1 ustawy o sus), natomiast dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu (art. 11 ust. 2 ustawy o sus). Dla tych osób obowiązkowa jest składka zdrowotna (art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. e ustawy zdrowotnej).

Obowiązkowe ubezpieczenia powstają od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy (art. 13 pkt 2 ustawy o sus). Z kolei dobrowolne ubezpieczenie chorobowe powstaje od dnia wskazanego we wniosku o objęcie tym ubezpieczeniem, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został zgłoszony (art. 14 ust. 1 ustawy o sus). Przy czym objęcie tym ubezpieczeniem następuje od dnia wskazanego we wniosku, gdy zgłoszenie do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych oraz dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego nastąpi w ciągu 7 dni od daty powstania obowiązkowych ubezpieczeń (art. 14 ust. 1a ustawy o sus).

Ważne: Ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych nie podlegają uczniowie szkół ponadpodstawowych oraz studenci, do ukończenia 26 lat (art. 6 ust. 4 ustawy o sus).

W świetle przepisu art. 9 ust. 4a ustawy o sus, osoby z ustalonym prawem do emerytury lub renty, wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej, zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia stanowiącej jedyny tytuł do ubezpieczeń podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (także ubezpieczeniu wypadkowemu), jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy, z zastrzeżeniem m.in. art. 9 ust. 2c ustawy o sus.

Jeżeli więc dla emeryta/rencisty jedynym tytułem do ubezpieczeń społecznych jest ww. umowa cywilnoprawna, to podlega on:

- obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym,
- dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu,
- obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu,
- obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Zleceniodawca zobowiązany jest do zgłoszenia zleceniobiorcy (emeryta lub rencisty) do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego na formularzu ZUS ZUA, w terminie 7 dni od daty powstania obowiązkowych ubezpieczeń. W przypadku, gdy z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych emeryt lub rencista podlega wyłącznie obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu, to zleceniodawca w ww. terminie zobowiązany jest do złożenia w ZUS formularza ZUS ZZA.

Po zakończeniu wykonywania umowy zlecenia (agencyjnej, innej umowy o świadczenie usług), zleceniodawca zobowiązany jest wyrejestrować emeryta lub rencistę z tych ubezpieczeń na formularzu ZUS ZWUA, w terminie 7 dni od daty zaistnienia tego faktu.

Przykład

Spółka z o.o. na okres od 1 października do 31 grudnia 2018 r. zawarła umowę zlecenia z osobą mającą ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Z tego tytułu rencista podlega:

- obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym,
- dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu,
- obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu,
- obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Samodzielna umowa o dzieło nie rodzi obowiązku ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, ani też nie daje prawa do dobrowolnych ubezpieczeń.

Przykład

Emeryt zawarł umowę o dzieło na okres od 1 października do 31 grudnia 2018 r. Z tytułu wykonywania umowy o dzieło nie podlega ani ubezpieczeniom społecznym, ani ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Umowa cywilnoprawna obok umowy o pracę

Jak wynika z zaprezentowanych powyżej wyjaśnień, dla emeryta i rencisty obowiązkowe ubezpieczenia społeczne z tytułu umów cywilnoprawnych powstają wówczas, gdy nie pozostaje on równocześnie w stosunku pracy, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 2c ustawy o sus. Powołany przepis stanowi, że w przypadku gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z umowy zlecenia w danym miesiącu jest niższa od minimalnego wynagrodzenia, a zleceniobiorca spełnia warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia lub z innych tytułów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia. Jak wyjaśnił ZUS w interpretacji indywidualnej z 5 maja 2016 r. (znak WPI/200000/43/422/2016): „(...) Oznacza to, iż w przypadku zawarcia przez emeryta lub rencistę jednej umowy zlecenia osoba ta podlega z tytułu jej wykonywania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Natomiast w przypadku zawarcia więcej niż jednej umowy zlecenia, kolejne umowy będą rodziły obowiązek ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, aż łączna podstawa osiągnie minimalne wynagrodzenie. (...) Przy ustalaniu obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych zleceniobiorcy uprawnionego do emerytury lub renty, który jednocześnie wykonuje pracę na podstawie umowy o pracę zawartej z innym podmiotem niż zleceniodawca a także nie wykonuje na podstawie umowy zlecenia pracy na rzecz pracodawcy stosuje się takie same zasady, z tym że w pierwszej kolejności uwzględnia się podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy. (...)”.

W świetle powyższego, jeżeli emeryt/rencista, z umowy o pracę uzyskuje przychód podlegający oskładkowaniu, w przeliczeniu na okres miesiąca, w wysokości:

- co najmniej minimalnego wynagrodzenia, to z umowy zlecenia nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a jedynie dobrowolnie,
- niższej od minimalnego wynagrodzenia, to z umowy zlecenia podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Przykład

Rencista jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy, za wynagrodzeniem 1.800 zł. Na okres od 1 października do 30 listopada 2018 r. zawarł dodatkowo umowę zlecenia (umowa nie jest zawarta z własnym pracodawcą oraz nie jest wykonywana na jego rzecz). Rencista z tytułu umowy zlecenia podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Z obydwu tytułów obowiązkowa jest składka zdrowotna. Zgodnie bowiem z art. 82 ust. 1 ustawy zdrowotnej, w przypadku gdy ubezpieczony uzyskuje przychody z więcej niż jednego tytułu do objęcia obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego, o którym mowa w art. 66

ust. 1 tej ustawy, składka na ubezpieczenie zdrowotne opłacana jest z każdego z tych tytułów odrębnie.

Umowa cywilnoprawna zawarta z własnym pracodawcą lub wykonywana na rzecz własnego pracodawcy

Zgodnie z art. 9 ust. 4b ustawy o sus, osoby z ustalonym prawem do emerytury lub renty podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli umowa agencyjna, umowa zlecenia lub inna umowa o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, a także umowa o dzieło, została zawarta z pracodawcą, z którym emeryt lub rencista pozostaje równocześnie w stosunku pracy lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy.

Zarówno z umowy cywilnoprawnej, jak i umowy o pracę obowiązkowa jest składka zdrowotna (art. 82 ust. 1 ustawy zdrowotnej).

Pracodawca z tytułu wykonywania tych umów nie zgłasza dodatkowo emeryta (rencisty) do ubezpieczeń w ZUS, a jedynie w jednym bloku imiennego raportu miesięcznego wykazuje zsumowany przychód z tytułu umowy o pracę i umowy cywilnej, czy też umowy o dzieło.

Przykład

Na okres od 1 października do 31 grudnia 2018 r. spółka z o.o. zawarła umowę o dzieło z własnym pracownikiem mającym ustalone prawo do emerytury. Z tytułu wykonywania umowy o dzieło emeryt podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym (wszystkich ryzyk) i ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Przykład

Zakład pracy zawarł na okres od 1 października do 31 grudnia 2018 r. umowę zlecenia z osobą mającą ustalone prawo do renty, będącą równocześnie jego pracownikiem. Z tytułu umowy zlecenia podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu. Zakład pracy dodatkowo nie zgłasza rencisty do przedmiotowych ubezpieczeń. Przychód z tytułu umowy zlecenia sumuje z przychodem ze stosunku pracy i wykazuje łącznie jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia w jednym bloku raportu ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia 01 10 2 1.

Wykonywanie kilku umów cywilnoprawnych

W sytuacji, gdy emeryt lub rencista spełnia warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku umów cywilnoprawnych (czyli umowy zlecenia, umowy agencyjnej lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia), to jest objęty obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Przy czym, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu z tej umowy jest niższa od minimalnego wynagrodzenia, to podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z innych umów cywilnych. Dopiero gdy łączna podstawa wymiaru składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie tych umów osiągnie kwotę minimalnego wynagrodzenia, z kolejnych umów nie podlega obowiązkowi ubezpieczeń społecznych. Jak wyjaśnił ZUS w powołanej już wcześniej interpretacji indywidualnej z 5 maja 2016 r.: „(...) w przypadku zawarcia przez emeryta lub rencistę jednej umowy zlecenia osoba ta podlega z tytułu jej wykonywania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Natomiast w przy-

padku zawarcia więcej niż jednej umowy zlecenia, kolejne umowy będą rodziły obowiązek ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, aż łączna podstawa osiągnie minimalne wynagrodzenie. (...)”.

Przykład

Emeryt wykonuje umowy zlecenia zawarte w dwóch zakładach pracy:

- pierwsza umowa została zawarta na okres od 1 kwietnia do 31 grudnia 2018 r., za wynagrodzeniem miesięcznym 1.800 zł, wypłacanym ostatniego dnia roboczego miesiąca,
- druga umowa została zawarta na okres od 1 września do 31 grudnia 2018 r., za wynagrodzeniem 1.900 zł, wypłacanym ostatniego dnia roboczego miesiąca.

Emeryt w okresie od 1 września do 31 grudnia 2018 r. z tytułu wykonywania obydwu umów zlecenia podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu, dobrowolnie chorobowemu oraz obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Przykład

Przyjmujemy dane z poprzedniego przykładu, z tym że z pierwszej umowy zlecenia emeryt uzyskuje wynagrodzenie w wysokości 2.300 zł. Emeryt z pierwszej umowy zlecenia podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu, dobrowolnie chorobowemu oraz obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Natomiast z tytułu wykonywania drugiej umowy zlecenia ubezpieczenia społeczne są dobrowolne, a obowiązkowa jest składka na ubezpieczenie zdrowotne.

Z każdej z tych umów składka na ubezpieczenie zdrowotne będzie miała charakter obowiązkowy. Jak bowiem stanowi art. 82 ust. 2 ustawy zdrowotnej, w przypadku gdy w ramach jednego z tytułów do objęcia obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego wymienionych w art. 66 ust. 1 tej ustawy ubezpieczony uzyskuje więcej niż jeden przychód, składka na ubezpieczenie zdrowotne jest opłacana od każdego z uzyskanych przychodów odrębnie.

Umowy cywilnoprawne wykonywane przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność, ale nie w ramach prowadzonej działalności

Prowadzenie przez emeryta i rencistę (z zastrzeżeniem, o którym mowa dalej) pozarolniczej działalności nie stanowi dla niego tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Tym samym w razie wykonywania przez te osoby dodatkowo umowy cywilnoprawnej (zlecenia, agencyjnej, innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego stosuje się przepisy dotyczące zlecenia), obowiązek ubezpieczeń społecznych powstaje tylko z umowy cywilnoprawnej.

Przykład

Osoba z ustalonym prawem do emerytury wykonuje umowę zlecenia i jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Umowa zlecenia nie jest wykonywana w ramach prowadzonej działalności. Osoba ta obowiązkowo podlega ubezpieczeniom społecznym z umowy zlecenia, z działalności przedmiotowe ubezpieczenia są dobrowolne.

Z obydwu tytułów obowiązkowa jest składka zdrowotna.

Inaczej jest jednak w przypadku osoby prowadzącej działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. poz. 646 z późn. zm.) lub innych przepisów szczególnych, mającej ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Jeśli osoby te wykonują umowę cywilnoprawną (nie w ramach działalności), to w tej sytuacji następuje zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Jak wyjaśnił ZUS w poradniku pt. „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu oraz ustalania podstawy wymiaru składek osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych”, zasady te mają zastosowanie: „(...) do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie ustawy Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych. Dotyczą zatem tych osób, które po dopełnieniu obowiązku uzyskania odpowiedniego wpisu, zgodnie z przepisami ustawy Prawo przedsiębiorców, w ramach tego wpisu prowadzą działalność zawodową oraz osób, które prowadzą działalność gospodarczą w ramach spółki cywilnej.

Zasada ta nie dotyczy osób:

- prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, które mają ustalone prawo do renty innej niż renta z tytułu niezdolności do pracy,
- mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, które prowadzą pozarolniczą działalność inną niż pozarolnicza działalność gospodarcza, mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, które współpracują przy prowadzeniu pozarolniczej działalności,
- pobierających renty rodzinne,
- mających ustalone prawo do np. „wojskowych czy policyjnych rent inwalidzkich” przyznawanych z tytułu „niezdolności do służby” czy rent rolniczych z tytułu niezdolności do pracy, o których mowa w ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2017 r. poz. 2336).

Osoby te z tytułu prowadzenia działalności lub współpracy podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym dobrowolnie. Jednak osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, które mają ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, do czasu ustalenia prawa do emerytury, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności, bez względu na posiadanie uprawnień i pobieranie innego rodzaju renty. Istotny jest bowiem fakt ustalenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, a nie jej pobieranie.”.

Jeżeli więc osoba prowadząca działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych, mająca ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy wykonuje umowę cywilną (nie w ramach prowadzonej działalności), to następuje zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Wówczas, jeśli z działalności opłaca składki na ubezpieczenia społeczne na:

- zasadach ogólnych (od podstawy w wysokości 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego) – podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z działalności, a z umowy cywilnej dobrowolnie; może też zmienić tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń, gdy podstawa wymiaru składek z umowy cywilnej na przedmiotowe ubezpieczenia w danym miesiącu wynosi co najmniej tyle, ile najniższa podstawa wymiaru składek z działalności (czyli w 2018 r. co najmniej 2.665,80 zł),
- preferencyjnych warunkach (od podstawy w wysokości 30% minimalnego wynagrodzenia) – podlega obowiązkowo przedmiotowym ubezpieczeniom z obydwu tytułów; jeśli jednak z umowy cywilnej uzyskuje miesięczny przychód podlega-

jący oskładkowaniu na poziomie co najmniej minimalnego wynagrodzenia (czyli w 2018 r. co najmniej 2.100 zł), to ubezpieczenia emerytalno-rentowe są obowiązkowe z umowy cywilnej, a z działalności dobrowolne; jeżeli z działalności jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zadeklaruje kwotę co najmniej minimalnego wynagrodzenia, to z umowy cywilnej przedmiotowe ubezpieczenia są dobrowolne.

Przykład

Osoba z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy prowadzi działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Dodatkowo zawarła umowę zlecenia, w której odpłatność określono miesięcznie na kwotę 1.800 zł. Z działalności osoba ta opłaca składki na ubezpieczenia społeczne od kwoty wynoszącej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Osoba ta z działalności gospodarczej podlega:

- obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu,
- dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu oraz
- obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Natomiast z tytułu wykonywania umowy zlecenia obowiązkowo opłaca jedynie składkę na ubezpieczenie zdrowotne (ubezpieczenia społeczne są dobrowolne).

Umowy cywilnoprawne wykonywane w ramach prowadzonej działalności

Jeżeli przedsiębiorca wykonuje umowy cywilnoprawne (agencyjną, zlecenia, inną umowę o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia) w ramach prowadzonej działalności, to takie umowy nie rodzą obowiązku ubezpieczeń społecznych. Nie powstaje też obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego. Co istotne ww. umowy (także umowa o dzieło) wykonywane w ramach prowadzonej działalności nie są tytułem do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, gdy są zawarte z własnym pracodawcą (wykonywane na jego rzecz).

Uwaga! ZUS w komunikacie z 27 sierpnia 2018 r., opublikowanym na stronie internetowej www.zus.pl wyjaśnił, że: „(...) umowa agencyjna, umowa zlecenia albo umowa o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, może być uznana co do zasady jako wykonywana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, pod warunkiem że:

- jej przedmiot jest taki sam jak przedmiot prowadzonej działalności,
- osiągnane przychody są opodatkowane jako przychód z działalności gospodarczej.

W takim przypadku umowy cywilnoprawne zawarte w ramach prowadzonej działalności gospodarczej nie stanowią odrębnego tytułu do ubezpieczeń społecznych.

Zleciiodawcy nie mają obowiązku odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne za kontrahentów, którzy korzystają z ulgi na start, o ile spełnione są ww. warunki. (...)”. Analogiczne stanowisko przedstawiło Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Jak czytamy na stronie internetowej resortu pracy www.mpips.gov.pl: „(...) Zgodnie z Prawem przedsiębiorców, w okresie korzystania z ulgi na start przedsiębiorcy nie podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Dotyczy to świadczenia usług i realizowania zleceń w ramach tej działalności. W czasie korzystania z ulgi na start zgłoszenie do ubezpieczeń

społecznych z tytułu prowadzonej działalności ma charakter dobrowolny i następuje na wniosek przedsiębiorcy. (...)”.

Przykład

Osoba z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy prowadzi działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej i z tego tytułu podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu. Na okres od 1 lipca do 31 grudnia 2018 r. osoba ta zawarła w ramach prowadzonej działalności umowę zlecenia (przedmiot umowy jest taki sam jak prowadzonej działalności). Umowa zlecenia nie jest tytułem do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego. A zatem w okresie od 1 lipca do 31 grudnia 2018 r. nadal podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Powyższe nie ma zastosowania do umowy o zarządzanie, kontraktu menedżerskiego, wykonywanych w ramach prowadzonej działalności. Przychody z tytułu wykonywania tych umów w ramach prowadzonej przez podatnika działalności gospodarczej zalicza się do przychodów z działalności wykonywanej osobiście (art. 13 pkt 9 ustawy o pdof). Jak wyjaśnił ZUS w poradniku pt.: „Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu oraz ustalania podstawy wymiaru składek osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych”, dostępnym na stronie internetowej www.zus.pl: „(...) Dla menedżera, który ma wpis do CEIDG w zakresie zarządzania i jednocześnie ma zawartą umowę kontraktu menedżerskiego na zarządzanie i jeżeli przychód uzyskiwany z tej umowy – dla potrzeb opłacania podatku dochodowego od osób fizycznych – jest przychodem z działalności wykonywanej osobiście to umowa kontraktu menedżerskiego jest traktowana jako tytuł do ubezpieczeń społecznych, a nie jako umowa wykonywana w ramach działalności gospodarczej. Wymieniona osoba podlega wówczas ubezpieczeniom jako zleceniobiorca (wykonywanie kontraktu menedżerskiego o charakterze umowy o świadczenie usług). Obowiązkowe są dla niej ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz ubezpieczenie wypadkowe. Ubezpieczenie chorobowe jest dla niej dobrowolne.

Natomiast w sytuacji, gdy w ramach posiadanego wpisu do CEIDG dana osoba osiąga przychody z pozarolniczej działalności gospodarczej (w rozumieniu przepisów podatkowych) i równocześnie osiąga przychody na podstawie kontraktu menedżerskiego (przychody z działalności wykonywanej osobiście), następuje zbieg tytułów do ubezpieczeń społecznych (...).

Należy podkreślić, iż zgodnie z Uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2015 r., sygn. akt III UZP 2/15, tytułem do podlegania ubezpieczeniom społecznym przez członka zarządu spółki akcyjnej, który zawarł z tą spółką umowę o świadczenie usług w zakresie zarządzania w ramach prowadzonej przez siebie pozarolniczej działalności gospodarczej, jest umowa o świadczenie usług (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Sąd Najwyższy nadał uchwale moc zasady prawnej oraz zastrzegł, że przedstawiona w niej wykładnia wiąże od dnia podjęcia uchwały.”.

W świetle powyższego, emeryt i rencista podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania takiej umowy. Jeżeli w ramach posiadanego wpisu do ewidencji działalności gospodarczej osiąga także przychody z działalności pozarolniczej (w rozumieniu przepisów podatkowych) i jednocześnie przychody z wykonywania umowy o zarządzanie (kontraktu menedżerskiego), to w takiej sytuacji, ze względu na ustalone prawo do emerytury lub renty (z wyłączeniem renty z tytułu niezdolności do pracy z systemu powszechnego), osoba podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu wykonywania ww. umo-

wy, a z działalności gospodarczej dobrowolnie. W przypadku zaś osób mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy z systemu powszechnego zbieg obowiązkowych ubezpieczeń należy rozstrzygnąć zgodnie z art. 9 ust. 2a ustawy o sus (opisany w niniejszym dodatku na str. 12-14).

Ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zleceniobiorcy stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, jeżeli w umowie odpłatność określono kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie (art. 18 ust. 3 ustawy o sus). W przypadku, gdy w umowie odpłatność określono w inny niż wskazany powyżej sposób, to podstawę wymiaru składek na przedmiotowe ubezpieczenia stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Natomiast z tytułu umowy cywilnoprawnej zawartej z własnym pracodawcą lub wykonywanej na rzecz własnego pracodawcy, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu jej wykonywania, niezależnie od określenia odpłatności za jej wykonywanie (art. 18 ust. 1a ustawy o sus).

W przychodzie stanowiącym podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne nie należy uwzględniać przychodów wyłączonych z tej podstawy na mocy rozporządzenia składkowego. Zgodnie bowiem z § 5 ust. 2 rozporządzenia składkowego, przepisy § 2-4 tego rozporządzenia stosuje się odpowiednio przy ustalaniu podstawy wymiaru składek m.in. osób wykonujących pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

Do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne zleceniobiorcy stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tych osób, z zastrzeżeniem, że:

- nie stosuje się jej ograniczenia do trzydziestokrotności przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego,
- pomniejsza się ją o kwoty składek na ubezpieczenia społeczne finansowanych przez zleceniobiorcę.

Dla zleceniobiorcy, dla którego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, w raporcie miesięcznym (lub korygującym) za dany miesiąc należy uwzględniać przychód wypłacony bądź postawiony do jego dyspozycji w tym miesiącu. Za miesiąc, w którym zleceniobiorca nie uzyskał przychodu podlegającego oskładkowaniu, należy wykazać go w imiennym raporcie miesięcznym z „zerowymi” podstawami wymiaru i z „zerowymi” składkami.

Składki na Fundusz Pracy i FGŚP

Za zleceniobiorcę podlegającego obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, zleceniodawca zobowiązany jest również do opłacania składki na Fundusz Pracy, oczywiście, o ile osoba ta nie osiągnęła wieku wynoszącego co najmniej 55 lat – kobiety i co najmniej 60 lat – mężczyźni.

Sposób ustalania podstawy wymiaru składek na Fundusz Pracy oraz ich rozliczania jest analogiczny jak dla pracowników – co omówiono na str. 6-8.

Generalnie składki na Fundusz Pracy opłaca pracodawca lub jednostka organizacyjna za osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia – art. 104 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy o promocji zatrudnienia. Ilekroć w ww. ustawie jest mowa o pracodawcy, oznacza to jednostkę organizacyjną, chociażby nie posiadała osobowości prawnej, a także osobę fizyczną, jeżeli zatrudniają one co najmniej jednego pracownika – art. 2 ust. 1 pkt 25 ww. ustawy. ZUS, interpretując powyższy przepis (por. poradnik pt. „Zasady opłacania składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych oraz Fundusz Emerytur Pomostowych”, dostępny na stronie internetowej www.zus.pl), wyjaśnił, że w przypadku zleciiodawców będących osobami fizycznymi – obowiązek opłacania składek za zleceniobiorców (osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług) ciąży tylko na tych, którzy zatrudniają co najmniej jednego pracownika.

Składkę na Fundusz Pracy opłaca się za zleceniobiorcę, jeżeli z umowy zlecenia (także agencyjnej, innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia) podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a podstawa wymiaru składek na przedmiotowe ubezpieczenia wynosi w przeliczeniu na okres miesiąca co najmniej tyle, ile minimalne wynagrodzenie za pracę (art. 104 ust. 1 i art. 107 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia). Składka na Fundusz Pracy za zleceniobiorcę może być należna także wówczas, gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od minimalnego wynagrodzenia. Chodzi tutaj o sytuację, gdy zleceniobiorca ma również inny tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, a łączna kwota stanowiąca podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tych tytułów wynosi co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę. Zleceniobiorca, do którego powyższe ma zastosowanie składa stosowne oświadczenie. Tak wynika z art. 104 ust. 3 i 4 i art. 107 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia.

Uwaga! Jak wyjaśnił ZUS, w przypadku wykonywania umowy cywilnej przez niepełny miesiąc nie dokonuje się przeliczenia przychodu na okres miesiąca. Stosowne przeliczenie powinno być dokonane, gdy umowa zlecenia (agencyjna lub inna umowy o świadczenie usług) zawierana jest na kilka miesięcy, z określonym w umowie wynagrodzeniem za pracę w stawce miesięcznej. Jak czytamy w powołanym wcześniej poradniku: „(...) w sytuacji gdy zleceniobiorca wykonywał pracę przez niepełny miesiąc np. z uwagi na rozpoczęcie lub zakończenie wykonywania umowy zlecenia w trakcie miesiąca, chorobę lub inną nieobecność w pracy, za który uzyskał przychód stanowiący podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w wysokości niższej od minimalnego wynagrodzenia za pracę, należy ustalić, ile wyniosłaby podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, gdyby wykonywał on pracę przez cały miesiąc. Jeśli ustalona w ten sposób wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe będzie co najmniej równa kwocie minimalnego wynagrodzenia za pracę, zleciiodawca ma obowiązek opłacenia składki na Fundusz Pracy za tego zleceniobiorcę. Przy czym, podstawę wymiaru tej składki zawsze będzie stanowił przychód z tytułu wykonywania tej umowy w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Przeliczenie podstawy wymiaru składek na okres miesiąca dokonywane jest tylko i wyłącznie w celu ustalenia obowiązku opłacania składki na Fundusz Pracy za dany miesiąc.

Jeżeli natomiast w umowie nie określono wynagrodzenia za jej wykonanie w kwotowej stawce miesięcznej, ale w kwotowej stawce godzinowej, kwotowej stawce akordowej czy prowizyjnie, dla potrzeb ustalenia obowiązku opłacania składki na Fundusz Pracy nie dokonuje się przedmiotowego przeliczenia podstawy wymiaru składek. W takiej sytuacji o obowiązku

opłacania składki na Fundusz Pracy za zleceniobiorcę decyduje rzeczywista wysokość osiągniętego przychodu stanowiącego podstawę wymiaru tych składek. (...)”.

Przykład

Spółka jawna zawarła umowę zlecenia na okres od 1 lipca do 30 listopada 2018 r. z osobą z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy (w wieku 51 lat), dla której wykonywanie zlecenia jest jedynym tytułem do ubezpieczeń. W umowie zlecenia wynagrodzenie określone zostało kwotowo – miesięcznie 2.500 zł. Za zleceniobiorcę spółka z o.o. obowiązana była opłacać składkę na Fundusz Pracy.

Przykład

Przyjmujemy założenia z poprzedniego przykładu, z tym że wynagrodzenie zostało określone prowizyjnie. Spółka wypłaciła tej osobie odpowiednio: w lipcu – 1.900 zł, w sierpniu – 2.890 zł, we wrześniu – 2.000 zł, w październiku – 2.500 zł, w listopadzie 2.900 zł. W tym przypadku dla celów ustalenia obowiązku opłacania składki na Fundusz Pracy nie dokonuje się przeliczenia wynagrodzenia stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe na okres miesiąca.

Ponieważ podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w lipcu i we wrześniu była niższa niż minimalne wynagrodzenie, spółka nie miała obowiązku opłacania składki na Fundusz Pracy za te miesiące. Jest/była natomiast obowiązana opłacić składkę na Fundusz Pracy za sierpień, październik i listopad.

Przykład

Spółka z o.o. zatrudnia rencistę (w wieku 45 lat) na podstawie umowy zlecenia. W umowie wynagrodzenie określono miesięcznie na kwotę 2.000 zł. Osoba ta jest jednocześnie zatrudniona w innym podmiocie na podstawie umowy o pracę na 1/2 etatu, za wynagrodzeniem w wysokości 1.800 zł. Umowy zlecenia nie wykonuje na rzecz tego podmiotu.

Spółka z o.o. opłaca za zleceniobiorcę składkę na Fundusz Pracy, ponieważ zleceniobiorca podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz uzyskuje przychód z umowy zlecenia łącznie z przychodem z umowy o pracę stanowiącym podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia. Zleceniobiorca powinien złożyć w spółce z o.o. oraz pracodawcy stosowne oświadczenia.

Pracodawcy objęci przepisami ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych... opłacają za zleceniobiorców także składkę na FGŚP. W myśl art. 10 tej ustawy, za pracownika uważa się osobę fizyczną, która zgodnie z przepisami polskiego prawa m.in. wykonuje pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, jeżeli z tego tytułu podlega obowiązkowi ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (z wyjątkiem pomocy domowej zatrudnionej u osoby fizycznej). Co istotne, obowiązek ten mają tylko za zleceniobiorców, którzy nie ukończyli co najmniej 55 lat – kobiety i co najmniej 60 lat – mężczyźni.

Jak już wskazano, składki na Fundusz Pracy i FGŚP opłaca się za okres trwania obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, w trybie i na zasadach przewidzianych dla składek na ubezpieczenia społeczne. A zatem płatnicy składek nie są zobowiązani do odprowadzania składek na Fundusz Pracy i FGŚP za osoby, które z tytułu wykonywania umowy cywilnoprawnej podlegają dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Przykład

Spółka z o.o. zatrudniła na podstawie umowy zlecenia osobę w wieku 48 lat z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy. Z tego tytułu uzyskuje ona miesięczne wynagrodzenie w wysokości 1.800 zł. Osoba ta jest równocześnie pracownikiem innego podmiotu i nie wykonuje zlecenia na rzecz własnego pracodawcy. Z umowy o pracę uzyskuje wynagrodzenie w wysokości 2.850 zł. Zatem z umowy zlecenia nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniu społecznym, a jedynie dobrowolnie. Obowiązkowe jest tylko ubezpieczenie zdrowotne.

Spółka z o.o. nie opłaca za tę osobę składek na Fundusz Pracy i FGŚP.

3. Prowadzenie pozarolniczej działalności

W myśl art. 8 ust. 6 ustawy o sus, za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się:

- 1) osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych (z wyjątkiem osoby fizycznej, o której mowa w art. 18 ust. 1 ustawy – Prawo przedsiębiorców),
- 2) twórcę i artystę,
- 3) osobę prowadzącą działalność w zakresie wolnego zawodu:
 - w rozumieniu przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne,
 - z której przychody są przychodami z działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych,
- 4) wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wspólników spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej,
- 5) osobę prowadzącą publiczną lub niepubliczną szkołę, inną formę wychowania przedszkolnego, placówkę lub ich zespół, na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996 z późn. zm.).

Prowadzenie przez emeryta pozarolniczej działalności nie stanowi dla niego tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych. Na podstawie art. 9 ust. 5 ustawy o sus, osoby te z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności podlegają dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. W przypadku, gdy emeryt złoży wniosek o objęcie dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi, obowiązkowe jest dla niego ubezpieczenie wypadkowe. Nie może natomiast przystąpić do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, gdyż ubezpieczeniu temu podlega tylko osoba, dla której ubezpieczenia emerytalne i rentowe są obowiązkowe.

Na takich samych zasadach ubezpieczeniom społecznym z działalności podlegają osoby mające ustalone prawo do renty, za wyjątkiem osób z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy, prowadzących działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych. Zgodnie bowiem z art. 9 ust. 4c ustawy o sus, osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych (czyli osoby, o których mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o sus), mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, z działalności podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym do czasu ustalenia prawa do emerytury. Obowiązkowe dla tych osób jest też ubezpieczenie wypadkowe, a dobrowolne – ubezpieczenie chorobowe. Jak już wskazaliśmy wcześniej dotyczy to osób mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Uwaga! Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy – Prawo przedsiębiorców, przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym przez okres 6 miesięcy od dnia podjęcia działalności gospodarczej po raz pierwszy albo ponownie po upływie co najmniej 60 miesięcy od dnia jej ostatniego zawieszenia lub zakończenia, pod warunkiem że nie wykonuje jej na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub w poprzednim roku kalendarzowym wykonywał w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej. Z uprawnienia zwanego ulgą na start może korzystać tylko przedsiębiorca. Nie obejmuje ona osoby współpracującej z przedsiębiorcą ani zatrudnionych przez niego pracowników bądź zleceńbiorców. Zgodnie z wyjaśnieniem ZUS, ulga na start przysługuje przez 6 miesięcy kalendarzowych, liczonych od dnia faktycznego rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej, przyjmując, że jeżeli dzień rozpoczęcia działalności przypada:

- pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego, miesiąc ten wlicza się do okresu korzystania z ulgi na start,
- w trakcie miesiąca kalendarzowego, miesiąca tego nie wlicza się do okresu korzystania z ulgi na start.

Z kolei zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy – Prawo przedsiębiorców, nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia (czyli w 2018 r. kwoty 1.050 zł) i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej. Przychód ten obejmuje kwoty należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont. Osoba wykonująca taką działalność może złożyć wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Z dniem określonym we wniosku taka działalność zostanie uznana za działalność gospodarczą. Jeżeli przychód należny z tej działalności przekroczy w danym miesiącu 50% kwoty minimalnej płacy, działalność ta stanie się działalnością gospodarczą począwszy od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie (art. 5 ust. 3 ustawy – Prawo przedsiębiorców). Wówczas w terminie 7 dni od dnia przekroczenia 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, osoba uzyskująca w ten sposób przychody obowiązana jest złożyć wniosek o wpis do CEIDG. Osoba fizyczna wykonująca działalność nierejestrowaną, nie podlega ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Przepis art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. c ustawy zdrowotnej stanowi, że obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu podlegają osoby prowadzące pozarolniczą działalność, spełniające warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi, z wyłączeniem osób, które zawiesiły wykonywanie działalności gospodarczej na podstawie przepisów ustawy – Prawo przedsiębiorców lub przepisów o ubezpieczeniach społecznych lub ubezpieczeniu społecznym rolników.

Emeryt i rencista podlega obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu także z tytułu pobierania tego świadczenia (art. 66 ust. 1 pkt 16 ustawy zdrowotnej). Jak jednak wynika z art. 82 ust. 1 ustawy zdrowotnej, w przypadku gdy ubezpieczony uzyskuje przychody z więcej niż jednego tytułu do objęcia obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego, składka na ubezpieczenie zdrowotne opłacana jest z każdego z tych tytułów odrębnie.

Przykład

Osoba ma ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy i jednocześnie prowadzi działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Oso-

ba ta z tytułu prowadzonej działalności podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Przykład

Osoba ma ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy i jednocześnie jest współnikiem w spółce jawnej. Osoba ta z tytułu prowadzonej pozarolniczej działalności podlega obowiązkowo tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu; ubezpieczenia społeczne są dobrowolne.

Uwaga! Ulga na start nie obejmuje ubezpieczenia zdrowotnego. A zatem przedsiębiorca w okresie korzystania z tego uprawnienia podlega obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu, o ile nie zawieści wykonywania działalności w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) (art. 66 ust. 1 pkt 1a ustawy zdrowotnej). Zgodnie z wyjaśnieniem ZUS, do ubezpieczenia zdrowotnego w okresie ulgi na start przedsiębiorca powinien zgłosić się na druku ZUS ZZA, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 05 40.

Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe osób prowadzących pozarolniczą działalność stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku (art. 18 ust. 8 ustawy o sus). W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r. najniższa podstawa wymiaru składek na przedmiotowe ubezpieczenia wynosi **2.665,80 zł** miesięcznie (4.443 zł x 60%).

Dla osób spełniających warunki określone w art. 18a ustawy o sus, podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe może być niższa i wynosić 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia – w okresie pierwszych 24 miesięcy kalendarzowych od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej. Powyższe dotyczy osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych, które:

- nie prowadzą lub w okresie ostatnich 60 miesięcy kalendarzowych przed dniem rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej nie prowadziły pozarolniczej działalności,
- nie wykonują działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub w poprzednim roku kalendarzowym wykonywały w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej.

W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r. najniższa podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne dla ww. osób wynosi **630 zł** miesięcznie (2.100 zł x 30%).

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Podstawa wymiaru składek, ale tylko na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, jest ograniczona do trzydziestokrotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego.

Jak już wyjaśniliśmy, osoby z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy prowadzące działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych z tytułu tej działalności podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Tym samym mogą one na zasadzie dobrowolności przystąpić do ubezpieczenia chorobowego. Podstawę wymiaru składki na

to ubezpieczenie stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (bez stosowania rocznego ograniczenia). Przy czym podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe tych osób nie może przekraczać miesięcznie 250% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok kalendarzowy. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r. jest to kwota 11.107,50 zł miesięcznie.

Najniższa podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne ulega proporcjonalnemu zmniejszeniu za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi lub ich ustanie i jeżeli trwały one tylko przez część miesiąca (art. 18 ust. 9 ustawy o sus). Dokonuje się tego, dzieląc kwotę najniższej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przez liczbę dni kalendarzowych tego miesiąca i mnożąc przez liczbę dni podlegania ubezpieczeniu. Zasady zmniejszania najniższej podstawy wymiaru składek, o których mowa wyżej, stosuje się odpowiednio w przypadku niezdolności do pracy trwającej przez część miesiąca, jeżeli z tego tytułu ubezpieczony spełnia warunki do przyznania zasiłku (art. 18 ust. 10 ustawy o sus).

Uwaga! Od 1 stycznia 2019 r. do art. 18 ustawy o sus zostanie dodany ust. 8 (ustawą z dnia 10 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze skróceniem okresu przechowywania akt pracowniczych oraz ich elektroniczną – Dz. U. poz. 357). Zgodnie z jego treścią, w przypadku gdy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi zadeklarowana kwota, zadeklarowanie przez ubezpieczonego kwoty wyższej niż obowiązująca go najniższa podstawa wymiaru składek oznacza rezygnację z ustalenia podstawy wymiaru składek w kwocie najniższej i nie podlega korekcie przez ubezpieczonego za miesiąc, w którym zadeklarował wyższą kwotę podstawy wymiaru składek.

Podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne dla osób prowadzących pozarolniczą działalność stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 75% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w czwartym kwartale roku poprzedniego, włącznie z wypłatami z zysku. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku. W okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2018 r. najniższa podstawa wymiaru składki zdrowotnej wynosi **3.554,93 zł** (75% z 4.739,91 zł).

Składka na ubezpieczenie zdrowotne jest miesięczna i niepodzielna. Podstawa wymiaru tej składki (inaczej niż podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne) nie podlega więc zmniejszeniu za miesiąc, w którym nastąpiło objęcie ubezpieczeniem zdrowotnym lub jego ustanie.

Przykład

Osoba z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy (w wieku 46 lat) rozpoczęła od 8 października 2018 r. prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie wpisu do ewidencji, z tytułu której podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu.

*Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za październik 2018 r. stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż **2.063,85 zł**. Wynika ona z następującego wyliczenia: 2.665,80 zł : 31 dni października x 24 dni podlegania ubezpieczeniom = 2.063,85 zł.*

*Podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne za październik 2018 r. stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa niż **3.554,93 zł**. Podstawa wymiaru składki zdrowotnej nie podlega zmniejszeniu, pomimo że ubezpieczenie zdrowotne z tytułu pozarolniczej działalności w październiku 2018 r. trwało tylko przez część miesiąca.*

Od kwoty stanowiącej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne rencista opłaci też składkę na Fundusz Pracy.

Za listopad 2018 r. przedsiębiorca opłaci za siebie składki ustalone od podstaw, nie niższych niż:

- 2.665,80 zł na ubezpieczenia społeczne,*
- 3.554,93 zł na ubezpieczenie zdrowotne.*

Od kwoty stanowiącej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne rencista opłaci też składkę na Fundusz Pracy.

Z art. 82 ust. 3-5 ustawy zdrowotnej wynika, że jeżeli ubezpieczony prowadzący działalność pozarolniczą uzyskuje przychody z więcej niż jednego rodzaju działalności określonych poniżej, składkę na ubezpieczenie zdrowotne opłaca odrębnie od każdego rodzaju działalności. Przy czym, jeżeli uzyskuje przychody z więcej niż jednej spółki w ramach tego samego rodzaju działalności, składkę na ubezpieczenie zdrowotne opłaca odrębnie od każdej prowadzonej spółki.

Rodzajami działalności, o których mowa wyżej, są:

- działalność gospodarcza prowadzona w formie spółki cywilnej,
- działalność gospodarcza prowadzona w formie jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością,
- działalność gospodarcza prowadzona w formie spółki jawnej,
- działalność gospodarcza prowadzona w formie spółki komandytowej,
- działalność gospodarcza prowadzona w formie spółki partnerskiej,
- wykonywanie działalności twórczej lub artystycznej jako twórca lub artysta,
- wykonywanie wolnego zawodu w rozumieniu przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne,
- wykonywanie wolnego zawodu, z którego przychody są przychodami z działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych,
- inna niż określona wyżej pozarolnicza działalność gospodarcza prowadzona na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych.

Na przykład emeryt prowadzący działalność gospodarczą w formie spółki jawnej i spółki cywilnej jest obowiązany do opłacania składki zdrowotnej w podwójnej wysokości.

Składkę zdrowotną od każdej spółki obowiązana jest opłacać osoba prowadząca działalność gospodarczą w kilku spółkach cywilnych, także gdy prowadzi je na podstawie jednego wpisu do ewidencji działalności gospodarczej.

Wspomnijmy, że inaczej jest w sytuacji, gdy osoba w ramach jednego wpisu do ewidencji prowadzi indywidualnie dwie (lub więcej) działalności gospodarcze. W takim przypadku obowiązana jest do opłacania składki zdrowotnej z jednej działalności. Na przykład emeryt prowadzący na podstawie jednego wpisu do ewidencji działalności gospodarczej dwie działalności jest zobowiązany do opłacania składki zdrowotnej w pojedynczej wysokości.

Przykład

Rencista jest współnikiem w dwóch jednoosobowych spółkach z o.o. oraz w spółce jawnej. Jest on obowiązany do opłacania trzech składek na ubezpieczenie zdrowotne, gdyż uzyskuje przychody z trzech spółek, w tym z dwóch tego samego rodzaju.

Przykład

Emeryt prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji. Od września 2018 r. jest też współnikiem spółki komandytowej. Składkę na ubezpieczenie zdrowotne opłaca od każdej z tych działalności.

W przypadku gdy prowadzący pozarolniczą działalność lub korzystający z ulgi na start uzyskuje przychody z więcej niż jednej spółki w ramach tego samego rodzaju działalności, wymienionej na poprzedniej stronie, składkę na ubezpieczenie zdrowotne opłaca odrębnie od każdej prowadzonej spółki. Osoba prowadząca pozarolniczą działalność lub korzystająca z ulgi na start ma obowiązek opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne od każdego rodzaju prowadzonej działalności.

Ulgi w opłacaniu składki zdrowotnej

Przy opłacaniu składki na ubezpieczenie zdrowotne z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej, emeryt lub rencista powinien zwrócić uwagę na przepisy art. 82 ust. 8 i 9 ustawy zdrowotnej, które umożliwiają niektórym z nich skorzystanie z ulgi w opłacaniu składki na to ubezpieczenie.

Zgodnie z art. 82 ust. 8 ustawy zdrowotnej, składka na ubezpieczenie zdrowotne nie jest opłacana z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności lub współpracy przy niej przez osobę, której świadczenie emerytalne lub rentowe nie przekracza miesięcznie kwoty minimalnego wynagrodzenia (obecnie 2.100 zł), w przypadku gdy osoba ta:

- uzyskuje dodatkowe przychody z tego tytułu w wysokości nieprzekraczającej miesięcznie 50% kwoty najniższej emerytury (kwota ta od 1 marca 2018 r. wynosi 514,90 zł, tj. 50% z 1.029,80 zł) lub
- opłaca podatek dochodowy w formie karty podatkowej.

Świadczenie emerytalne oraz świadczenie rentowe, o którym mowa wyżej, to kwota odpowiednio emerytury lub renty wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym, a w przypadku renty rodzinnej, także z dodatkiem dla sieroty zupełnej. W tej kwocie nie uwzględnia się innych dodatków, zasiłków, świadczeń pieniężnych i ryczałtu energetycznego, ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla oraz deputatu węglowego.

Przykład

Emeryt prowadzi działalność gospodarczą opodatkowaną w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych. Otrzymuje świadczenie emerytalne w wysokości 1.720 zł, a z prowadzonej działalności we wrześniu 2018 r. uzyskał przychody w kwocie 510 zł.

Z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności emeryt jest zwolniony z obowiązku opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne za wrzesień 2018 r., ponieważ:

- *pobiera świadczenie emerytalne w wysokości nieprzekraczającej miesięcznie kwoty minimalnego wynagrodzenia,*
- *we wrześniu 2018 r. z działalności pozarolniczej uzyskał przychody w kwocie nieprzekraczającej 50% kwoty najniższej emerytury (510 zł < 514,90 zł).*

Zakładając, że w październiku 2018 r. z tytułu prowadzonej działalności emeryt uzyskał przychody w kwocie 900 zł, a więc w kwocie wyższej niż 50% kwoty najniższej emerytury, za październik 2018 r. zobowiązany jest do opłacenia za siebie składki zdrowotnej.

Przykład

Emeryt prowadzi pozarolniczą działalność opodatkowaną w formie karty podatkowej. Otrzymuje świadczenie emerytalne w kwocie 1.640 zł (co istotne – bez znaczenia jest tutaj osiągnięty przychód z pozarolniczej działalności).

Z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności emeryt jest zwolniony z obowiązku opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne, ponieważ:

- *pobiera świadczenie emerytalne w wysokości nieprzekraczającej kwoty minimalnego wynagrodzenia,*
- *działalność opodatkowana jest w formie karty podatkowej.*

Zgodnie z art. 82 ust. 9 ustawy zdrowotnej, z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności składka na ubezpieczenie zdrowotne nie jest opłacana przez osobę zaliczoną do umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności, w przypadku gdy osoba ta:

- uzyskuje przychody z tego tytułu w wysokości nieprzekraczającej miesięcznie 50% kwoty najniższej emerytury (kwota ta od 1 marca 2018 r. wynosi 514,90 zł, tj. 50% z 1.029,80 zł) lub
- opłaca podatek dochodowy w formie karty podatkowej.

Uwaga! Przy ustalaniu stopnia niepełnosprawności, dla celów stosowania ustawy zdrowotnej, stosuje się przepisy ustawy o rehabilitacji, w tym także przepis art. 5 i 62 tej ustawy. Na ten temat piszemy na str. 2-4 niniejszego opracowania.

Emeryci i renciści, do których mają zastosowanie przepisy art. 82 ust. 8 lub ust. 9 ustawy zdrowotnej, w dokumentach rozliczeniowych wykazują podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości określonej w art. 81 ust. 2 ustawy zdrowotnej oraz składkę zdrowotną:

- w wysokości zerowej, jeżeli spełniają warunki określone w art. 82 ust. 8 lub art. 82 ust. 9 ustawy zdrowotnej,
- w wysokości wynikającej z przemnożenia podstawy wymiaru składki przez obowiązującą stopę procentową składki, jeżeli w rozliczanym miesiącu kalendarzowym nie spełnili warunków określonych w art. 82 ust. 8 lub art. 82 ust. 9 ustawy zdrowotnej.

Osoby prowadzące pozarolniczą działalność, mające ustalone prawo do emerytury lub renty (za wyjątkiem osób mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy), z tytułu prowadzonej działalności nie opłacają za siebie składki na Fundusz Pracy. Zgodnie bowiem z art. 107 ustawy o promocji zatrudnienia, składkę na Fundusz Pracy opłaca się za okres trwania obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, w trybie i na zasadach przewidzianych dla składek na ubezpieczenia społeczne. Natomiast osoba z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy, opłacająca składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne na zasadach ogólnych, tj. od zadeklarowanej kwoty, nie niższej niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe opłaca za siebie też składkę na Fundusz Pracy, o ile nie ukończyła odpowiednio co najmniej 55 lat – kobieta i co najmniej 60 lat – mężczyzna (art. 104b ust. 2 ustawy o promocji zatrudnienia). Zgodnie z art. 104 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia, składkę tę opłaca się od kwot stanowiących podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (bez stosowania rocznego ograniczenia), wynoszących w przeliczeniu na okres miesiąca co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę, czyli obecnie 2.100 zł. Składka na Fundusz Pracy wynosi 2,45% podstawy wymiaru. Podstawę tę stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (bez stosowania jej ograniczenia do rocznego limitu).

Rencista, który obowiązkowe składki na własne ubezpieczenia społeczne opłaca od obniżonej podstawy wymiaru, tj. w 2018 r. od kwoty 630 zł (2.100 zł x 30%) nie opłaca za siebie składki na Fundusz Pracy (z zastrzeżeniem, o którym mowa w dalszej części niniejszego opracowania).

Przykład

Osoba w wieku 50 lat z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy od 1 września 2018 r. rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej.

Wariant 1 – nie spełnia warunków do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne na preferencyjnych warunkach, ani ulgi na start.

Z działalności osoba ta opłaca składki na ubezpieczenia społeczne od zadeklarowanej kwoty wynoszącej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, czyli w 2018 r. od kwoty **2.665,80 zł**. Natomiast składkę na ubezpieczenie zdrowotne opłaca od podstawy, którą stanowi kwota **3.554,93 zł**. Ponadto osoba ta opłaca za siebie składkę na Fundusz Pracy od kwoty 2.665,80 zł.

Wariant 2 – spełnia warunki do opłacania składek na ubezpieczenia społeczne na preferencyjnych warunkach.

Z działalności osoba ta w okresie od 1 września 2018 r. do 31 sierpnia 2020 r. opłaca składki na ubezpieczenia społeczne od zadeklarowanej kwoty wynoszącej 30% minimalnego wynagrodzenia, tj. w 2018 r. od kwoty **630 zł**. Natomiast składkę na ubezpieczenie zdrowotne opłaca od podstawy, którą stanowi kwota **3.554,93 zł**. Nie opłaca za siebie składki na Fundusz Pracy.

Należy jednak podkreślić, że jeśli osoba prowadząca działalność gospodarczą na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców lub innych przepisów szczególnych, mająca ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, opłacająca obowiązkowo składki na ubezpieczenia społeczne od obniżonej podstawy, posiada jeszcze inny tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych (np. jest zatrudniona na podstawie umowy o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy), to składka na Fundusz Pracy może być należna. Składkę tę opłaca się bowiem także, jeśli łączny przychód z kilku tytułów, stanowiących podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe, wynosi co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę (art. 104 ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia).

II. ZAWIESZANIE I ZMNIEJSZANIE ŚWIADCZEŃ

Zasady ogólne

Zasady zawieszania lub zmniejszania świadczeń emerytalno-rentowych regulują przepisy ustawy emerytalnej. Ustawa zawiera delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia:

- szczegółowych zasad zawieszania i zmniejszania świadczeń,
- obowiązków emerytów i rencistów oraz płatników składek i urzędów skarbowych,
- szczegółowych zasad rocznego i miesięcznego rozliczania świadczeń,
- szczegółowych zasad zawieszania i zmniejszania świadczeń osobom, którym świadczenia przyznano z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia za granicą.

Do dnia dzisiejszego rozporządzenie to nie zostało wydane i zgodnie z art. 194 ustawy emerytalnej, do czasu jego wydania nadal obowiązują przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania

lub zmniejszania emerytury i renty (Dz. U. nr 58, poz. 290 z późn. zm.), jeżeli nie są sprzeczne z przepisami ww. ustawy.

1. Świadczenia podlegające zawieszeniu lub zmniejszeniu

W razie osiągnięcia przez emerytów i rencistów przychodów powyżej limitów, o których mowa w dalszej części niniejszego opracowania, z tytułu działalności podlegającej obowiązkowym lub też dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, zawieszeniu bądź zmniejszeniu ulega:

- emerytura przysługująca osobie, która nie ukończyła powszechnego wieku emerytalnego,
- renta z tytułu niezdolności do pracy, w tym renta z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy, w drodze do pracy lub z pracy oraz chorobą zawodową,
- renta rodzinna, do której uprawniona jest jedna osoba,
- część renty rodzinnej, do której uprawniona jest osoba osiągająca przychód,
- renta inwalidzka dla inwalidy wojkowego, którego niezdolność do pracy nie pozostaje w związku ze służbą wojskową, zgodnie z ustawą z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2017 r. poz. 2193) oraz renta rodzinna po tym inwalidzie.

W przypadku, gdy świadczenie zostało zawieszone w całości, zawieszeniu podlegają również przysługujące świadczeniobiorcom dodatki do emerytur i rent, tj.: pielęgnacyjny, dla sieroty zupełnej, kombatancki oraz za tajne nauczanie.

Jak wyjaśnił ZUS na stronie internetowej www.zus.pl, niezależnie od wysokości przychodu osiąganego przez osoby uprawnione do ich pobierania, zawieszeniu ani zmniejszeniu nie podlegają świadczenia:

- emerytów, którzy ukończyli powszechny wiek emerytalny; nie dotyczy to osób, których emerytura została zawieszona w związku z kontynuowaniem zatrudnienia w ramach stosunku pracy, podjętego przed jej nabyciem,
- emerytów uprawnionych do emerytury częściowej,
- osób uprawnionych do renty: inwalidy wojennego, z tytułu pobytu w obozie i w miejscach odosobnienia i rent rodzinnych po tych inwalidach,
- osób uprawnionych do renty inwalidy wojkowego w związku ze służbą wojskową i renty rodzinnej po żołnierzu, którego śmierć pozostaje w związku ze służbą wojskową,
- osób, które osiągały przychód z tytułu pracy niepodlegającej obowiązkowi ubezpieczeń społecznych (np. samodzielna umowa o dzieło), bowiem przychody z takiej pracy pozostają bez wpływu na wysokość należnych świadczeń,
- osób, które zgłosiły wniosek o zawieszenie świadczenia i przez cały rok kalendarzowy (lub część roku) nie było im wypłacane, a więc skorzystały z możliwości zawieszenia świadczenia, bez wskazywania przyczyny złożenia takiego wniosku.

Uwaga! Za emeryta uważa się osobę mającą ustalone prawo do emerytury. Zatem nie ulega zawieszeniu ani zmniejszeniu także renta rodzinna lub renta z tytułu niezdolności do pracy, pobierana przez osobę, która ma jednocześnie ustalone prawo do emerytury i ukończyła powszechny wiek emerytalny (60 lat kobieta i 65 lat mężczyzna), a pobiera rentę jako świadczenie wybrane lub korzystniejsze.

2. Zawieszenie emerytury z powodu kontynuowania zatrudnienia

Zgodnie z art. 103a ustawy emerytalnej, prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. W myśl powyższego, jeżeli emeryt po nabyciu prawa do emerytury nadal kontynuuje zatrudnienie na podstawie stosunku pracy u dotychczasowego pracodawcy – bez rozwiązania stosunku pracy – prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość osiąganego przychodu z tytułu zatrudnienia.

Ważne: Osoba, która po nabyciu prawa do świadczenia emerytalnego nie rozwiąże stosunku pracy i nadal będzie kontynuowała zatrudnienie u dotychczasowego pracodawcy, ma zawieszone prawo do emerytury bez względu na wysokość uzyskiwanego przychodu z tytułu zatrudnienia.

Warunkiem podjęcia przez ZUS wypłaty świadczenia jest rozwiązanie przez emeryta stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą.

W konsekwencji wypłata emerytury następuje po przedłożeniu przez emeryta dokumentu stwierdzającego rozwiązanie stosunku pracy, np. świadectwa pracy lub zaświadczenia potwierdzającego rozwiązanie stosunku pracy z pracodawcą, u którego emeryt był zatrudniony w trakcie trwania postępowania o przyznanie świadczenia. Wymaga podkreślenia, że po rozwiązaniu stosunku pracy, pracodawca bez żadnych przeszkód może ponownie zawrzeć z emerytem umowę o pracę. Powołany przepis nie zabrania bowiem emerytom wykonywania pracy na podstawie stosunku pracy po nabyciu prawa do emerytury, a jedynie wprowadza obowiązek rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, u którego emeryt pozostawał w zatrudnieniu przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Pracownicy, którzy w momencie nabycia prawa do emerytury nie rozwiążą stosunku pracy z własnym pracodawcą, kontynuując nadal zatrudnienie, nie zostaną tego prawa pozbawieni, muszą jedynie liczyć się z tym, że ich świadczenie będzie zawieszone bez względu na kwotę osiąganego przychodu z tytułu stosunku pracy.

Powyższe dotyczy także osób przechodzących na emeryturę po osiągnięciu wieku emerytalnego, ustalanego indywidualnie dla każdego zainteresowanego, w zależności od jego daty urodzenia.

Przykład

Pracownica w sierpniu 2018 r. ukończyła 60 lat i wystąpiła do ZUS z wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury. Wnioskodawczyni nie rozwiązała stosunku pracy, kontynuując nadal zatrudnienie i osiągając z tego tytułu wynagrodzenie niższe niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. ZUS po ustaleniu prawa do emerytury zawiesił jej wypłatę z uwagi na kontynuowanie stosunku pracy. Emerytura będzie zawieszona do czasu rozwiązania umowy o pracę przez emerytkę.

Powołany przepis nie ma zastosowania do emerytów, którzy bezpośrednio przed nabyciem prawa do emerytury prowadzili pozarolniczą działalność i nadal ją kontynuują po nabyciu prawa do świadczeń.

Jak wynika z powyższego, zawieszenie emerytury na mocy art. 103a ustawy emerytalnej dotyczy:

- osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, a tym samym nie dotyczy, np. osób prowadzących pozarolniczą działalność, osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych,
- osób, które nabywają prawo do emerytury, a nie renty,
- każdego stosunku pracy, co oznacza, że osoba zatrudniona u dwóch lub więcej pracodawców po nabyciu prawa do emerytury zobowiązana jest z każdym z tych pracodawców rozwiązać stosunek pracy, aby pobierać świadczenie emerytalne,
- osób z ustalonym prawem do renty, które dokonują zmiany renty z tytułu niezdolności do pracy na emeryturę bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą; z tym że nie ma zastosowania do osób, które po nabyciu prawa do emerytury nadal pobierają rentę jako świadczenie przez nie wybrane lub korzystniejsze,
- osób, które podjęły pracę po przyznaniu emerytury pomostowej lub nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego i ubiegają się o emeryturę ze względu na wiek.

3. Przychody mające wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń

Prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz z tytułu służby (art. 104 ustawy emerytalnej).

Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności, a także osiąganie przychodów z tytułu działalności wykonywanej za granicą. Powyższe stosuje się również do osób wyłączonych z obowiązku ubezpieczenia społecznego z tytułu ustalenia prawa do emerytury lub renty albo wykonujących działalność niepodlegającą obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z uwagi na podleganie temu obowiązkowi z innego tytułu. Na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń nie mają wpływu honoraria z tytułu działalności twórczej i artystycznej.

Ważne: Na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń emerytalnych lub rentowych wpływają przychody z tytułu działalności rodzących obowiązek ubezpieczeń społecznych bądź też dających do nich prawo, niezależnie od tego, czy emeryt bądź rencista z tego prawa skorzysta.

Przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie bądź zmniejszenie świadczeń zarobkujących emerytów i rencistów uwzględnia się przychód w kwotach przyjmowanych do ustalenia podstawy wymiaru emerytur i rent. Podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. A zatem, przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń zarobkujących emerytów lub rencistów z ww. działalności, przyjmuje się przychód w kwotach przyjmowanych do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Podkreślenia wymaga, że przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, ustawa emerytalna nakazuje uwzględniać także kwoty wynagro-

dzenia za czas niezdolności do pracy, wypłacanego na podstawie przepisów Kodeksu pracy oraz kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, a także kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego, zwanych dalej kwotami pobranych zasiłków.

Otrzymywane przez emerytów i rencistów przychody z działalności nieobjętej obowiązkowymi (dobrowolnymi) ubezpieczeniami społecznymi nie mają wpływu na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń. Do przychodów tych można zaliczyć przychody z tytułu „samoistnej” umowy o dzieło, z praw autorskich i patentowych, darowizn, zapomóg, wynajmu lub dzierżawy nieruchomości (lokalu), jeżeli wynajem lub dzierżawa nie stanowią przedmiotu działalności gospodarczej.

3.1. Przychody z tytułu stosunku pracy

Osoba z ustalonym prawem do emerytury lub renty podejmująca zatrudnienie na podstawie stosunku pracy podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu, a także obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu, od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia jego ustania. Skoro nawiązanie stosunku pracy skutkuje dla świadczeniobiorców powstaniem obowiązkowych ubezpieczeń społecznych, to osiągany z tego tytułu przychód powyżej określonych limitów (o których mowa w dalszej części niniejszego opracowania) ma wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia.

Zgodnie z przepisami ustawy o sus, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Za przychody z tytułu stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych. Tak stanowi art. 12 ustawy o pdof. Przy czym wydane na podstawie przepisów ustawy o sus rozporządzenie składkowe zawiera katalog wyłączeń niektórych przychodów z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne.

Ważne: Przy ustalaniu przychodu z tytułu stosunku pracy wpływającego na zawieszenie bądź zmniejszenie świadczenia nie uwzględnia się rodzajów przychodu, wyłączonych z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie rozporządzenia składkowego.

Należy mieć także na uwadze, że zgodnie z ustawą emerytalną, w przychodzie mającym wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie pobieranego świadczenia, uwzględnieniu podlegają pobrane przez pracującego świadczeniobiorcę wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, wypłacone na podstawie przepisów Kodeksu pracy i kwoty zasiłków.

Przykład

Zakład pracy zatrudnia na podstawie umowy o pracę osobę z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy (w wieku 57 lat). Obok wynagrodzenia zasadniczego otrzymuje ona premię miesięczną w wysokości 15% tego wynagrodzenia oraz ekwiwalenty za pranie

odzieży roboczej i za użyte przy wykonywaniu pracy narzędzia i materiały będące jej własnością. Ponadto na początku marca 2018 r. otrzymała bon towarowy o wartości 300 zł, sfinansowany ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, a w lipcu 2018 r. dofinansowanie do wczasów pod gruszą również sfinansowane z tego funduszu.

Przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia uwzględnieniu podlega wynagrodzenie zasadnicze i premia miesięczna. Nie uwzględnia się natomiast:

- wartości ekwiwalentów pieniężnych za pranie odzieży roboczej oraz za użyte przy wykonywaniu pracy narzędzia i materiały będące własnością pracownika,
- wartości pieniężnej bonu towarowego oraz kwoty dofinansowania do wczasów pod gruszą,

ponieważ świadczenia te są zwolnione z oskładkowania na podstawie § 2 ust. 1 pkt 6, 9 i 19 rozporządzenia składkowego.

Przykład

Rencista (w wieku 56 lat) zatrudniony na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, od 2 do 19 sierpnia 2018 r. (18 dni) przebywał na zwolnieniu lekarskim. Za ten okres pracodawca wypłacił wynagrodzenie za czas niezdolności do pracy, o którym mowa w art. 92 K.p. (14 dni), a następnie zasiłek chorobowy (4 dni). Przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie pobieranego przez rencistę świadczenia uwzględnieniu podlegają również kwoty wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy i zasiłku chorobowego.

Przychodu zarobkujących emerytów lub rencistów wpływającego na zawieszalność świadczeń nie pomniejsza się o kwoty składek finansowanych przez ubezpieczonych, tj. finansowanych przez pracownika składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz składki na ubezpieczenie chorobowe.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 10 maja 2001 r. (sygn. akt III AUa 292/01, OSA 2002/3/14) orzekł, że: „Przychód uzyskany przez pracującego emeryta lub rencistę obejmuje nie tylko faktyczny przychód z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, lecz także koszt jego uzyskania oraz opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne. (...)”.

Ważne: Na zawieszenie bądź zmniejszenie świadczenia pracującego emeryta lub rencisty wpływają przychody z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, wypłacone bądź postawione do dyspozycji świadczeniobiorcy w danym miesiącu kalendarzowym.

Takie też stanowisko zaprezentował Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 16 stycznia 2014 r. (sygn. akt III AUa 1838/13): „Przy ustalaniu, czy przychód wpływa na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, obowiązuje zasada, zgodnie z którą przychód uważa się za osiągnięty w miesiącu (roku), w którym został wypłacony lub przedstawiony do wypłaty. Niezależnie więc od tego, w jakim okresie było wykonywane zatrudnienie, z którego uzyskano przychód, uznawane jest ono za przychód osiągnięty w miesiącu, w którym go wypłacono.”.

Przykład

Kobieta przebywająca od września 2016 r. na rencie z tytułu częściowej niezdolności do pracy, od maja 2017 r. podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o pracę. Jednocześnie

złożyła w ZUS oświadczenie, z którego wynika, że jej zamiarem jest osiągnięcie przychodu powodującego zmniejszenie renty. Rencistka ma zmniejszoną rentę o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia w wysokości 18% kwoty bazowej. W lutym 2018 r. zakład pracy wypłacił jej „trzynastkę” za 2017 r. Kwota „trzynastki” zostanie doliczona do przychodu osiągniętego w 2018 r.

Dla celów zawieszenia lub zmniejszenia świadczeń nie przyjmuje się przychodu wypłacanego z tytułu pracy wykonywanej:

- przed miesiącem, od którego ustalono prawo do emerytury lub renty,
- po miesiącu, od którego ustało prawo do renty,
- w okresie, w którym wypłata świadczenia, zgodnie z art. 103 ust. 3 ustawy emerytalnej (tj. na wniosek emeryta lub rencisty), była zawieszona,
- przez emeryta po osiągnięciu obowiązującego wieku emerytalnego, począwszy od miesiąca, w którym emeryt ukończył wiek emerytalny.

3.2. Przychody z tytułu umów cywilnoprawnych

Zgodnie z przepisami ustawy o sus, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia.

Powyższe nie dotyczy osób wykonujących pracę na podstawie ww. umów cywilnoprawnych, jeżeli są uczniami gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadpodstawowych lub studentami, do ukończenia 26 lat, co oznacza brak obowiązku wliczania tego przychodu do przychodu powodującego zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia (renty rodzinnej, renty z tytułu niezdolności do pracy).

Jeżeli jednak student wykonuje umowę zlecenia zawartą z własnym pracodawcą lub na rzecz własnego pracodawcy, to umowa taka rodzi obowiązek ubezpieczenia. W konsekwencji przychód ze zlecenia uwzględnia się w przychodzie mającym wpływ na zawieszalność renty rodzinnej.

Przykład

Student w wieku 23 lat pobiera rentę rodzinną po zmarłym ojcu. W okresie od 3 lutego do 30 czerwca 2018 r. wykonywał on umowę zlecenia i uzyskiwał z tego tytułu miesięczne wynagrodzenie w wysokości 2.500 zł, natomiast od 1 lipca do 31 grudnia 2018 r. jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę.

Uzyskiwany przez studenta-rencistę przychód z umowy zlecenia nie podlega uwzględnieniu w przychodzie mającym wpływ na zawieszenie bądź zmniejszenie renty, ponieważ umowa zlecenia nie stanowiła tytułu do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. Na zawieszalność świadczenia ma wpływ tylko przychód z umowy o pracę, która rodzi obowiązek ubezpieczeń społecznych.

W razie gdy emeryt lub rencista pozostaje w stosunku pracy (uzyskując przychód podlegający oskładkowaniu w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia), umowy cywilnoprawne stanowią dla niego tytuł do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, o czym piszemy na str. 10-11 niniejszego opracowania.

Dla emeryta lub rencisty obowiązek ubezpieczeń społecznych powstaje wówczas, gdy wykonuje pracę na podstawie umów, o których mowa, a także umowy o dzieło, zawartych z własnym pracodawcą lub wykonywanych na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy, co omówiliśmy w rozdziale I niniejszego opracowania (patrz str. 11 niniejszego opracowania).

Wobec faktu, że z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych emeryt lub rencista podlega obowiązkowym ubezpieczeniom bądź też dają mu one prawo do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, przychód z tytułu ich wykonywania należy uwzględnić w przychodzie mającym wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie pobieranego przez emeryta lub rencistę świadczenia. Co jednak ważne, w przypadku wykonywania przez świadczeniobiorcę pracy na podstawie samodzielnej umowy o dzieło, przychód z tytułu jej wykonywania nie wpływa na zawieszalność świadczenia, bowiem umowa ta nie rodzi obowiązku ubezpieczenia ani nie daje prawa do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Przykład

Osoba pobierająca rentę z tytułu niezdolności do pracy wykonuje pracę na podstawie umów zlecenia w następujących okresach:

- *od 1 kwietnia do 31 grudnia 2018 r., za wynagrodzeniem 3.000 zł – umowa stanowi tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego,*
- *od 1 lipca do 30 września 2018 r., za wynagrodzeniem 1.000 zł – umowa stanowiła tytuł do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych oraz obowiązkowego ubezpieczenia zdrowotnego, z tym że osoba ta nie wniosła o dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe.*

Przy ustalaniu przychodu za 2018 r., mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, uwzględnieniu podlegają przychody rencisty z tytułu obydwu umów, bowiem jedna z nich stanowi tytuł do obowiązkowych, a druga daje prawo do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

Przykład

Rencista (w wieku 56 lat), otrzymujący rentę z tytułu niezdolności do pracy, zawarł umowę o dzieło na okres od 1 lipca do 31 grudnia 2018 r. Samodzielna umowa o dzieło nie rodzi obowiązku ubezpieczeń ani nie daje prawa do dobrowolnych ubezpieczeń. Tym samym przychód z tytułu jej wykonywania nie wpływa na zawieszenie bądź zmniejszenie świadczenia.

Przykład

Osoba pobierająca rentę z tytułu niezdolności do pracy od 5 lutego 2018 r. podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o pracę. W dniu 1 sierpnia 2018 r. zawarła dodatkowo z własnym pracodawcą umowę zlecenia na okres od 1 do 31 sierpnia 2018 r., a w okresie od 1 września do 30 listopada 2018 r. wykonywała umowę o dzieło również zawartą z własnym pracodawcą.

Przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia w 2018 r. zostanie uwzględniony przychód z tytułu umowy o pracę, umowy zlecenia i umowy o dzieło. Zarówno umowa o pracę, jak i zawarte z własnym pracodawcą umowy zlecenia i o dzieło stanowią tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych.

Przy ustalaniu przychodu dla celu zawieszenia lub zmniejszenia pobieranego świadczenia z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych przyjmuje się przychód w kwocie stanowiącej

podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. A zatem jest to przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, wypłacony bądź postawiony do dyspozycji ubezpieczonego w danym miesiącu kalendarzowym, jeżeli odpłatność za ich wykonywanie została określona kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie. W przychodzie tym należy uwzględnić kwoty wypłaconych z tych tytułów zasiłków. Nie uwzględnia się jednak rodzajów przychodów, które zostały wyłączone z oskładkowania, zgodnie z § 2 w związku z § 5 ust. 2 rozporządzenia składkowego.

Przykład

W spółce z o.o. umowę zlecenia zawarł na okres od 1 kwietnia do 31 grudnia 2018 r. wykonuje rencista z orzeczoną niezdolnością do pracy. Z tego tytułu podlega on obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu. W umowie zlecenia wynagrodzenie określone jest na 2.600 zł, a ponadto zleceniobiorca ma prawo do świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych (osobami uprawnionymi do korzystania z tego funduszu są także zleceniobiorcy). W sierpniu 2018 r. zleceniobiorca otrzymał z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych dofinansowanie do kolonii dziecka w wieku 11 lat. W przychodzie mającym wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie renty nie zostanie uwzględnione dofinansowanie do wypoczynku dziecka zleceniobiorcy, bowiem jest ono wyłączone z oskładkowania na podstawie § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia składkowego.

W przypadku, gdy w umowach odpłatność z tytułu ich wykonywania określono w inny sposób niż opisany powyżej, do ustalenia przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia przyjmuje się kwotę zadeklarowaną, nie niższą od minimalnego wynagrodzenia. W przychodzie tym należy uwzględnić kwoty pobranych zasiłków.

Z tytułu wykonywania umów cywilnoprawnych zawartych z własnym pracodawcą lub wykonywanych na jego rzecz bez względu na określenie w tych umowach odpłatności za ich wykonywanie, za przychód mający wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie pobieranego świadczenia przyjmuje się podstawę wymiaru składek, tj. przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. W przychodzie tym nie należy uwzględniać tych rodzajów przychodów, które zostały wyłączone z podstawy wymiaru składek na mocy rozporządzenia składkowego.

3.3. Przychody z tytułu pozarolniczej działalności

Osoba z ustalonym prawem do emerytury, podejmująca prowadzenie pozarolniczej działalności, podlega dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Na takich samych zasadach ubezpieczeniu podlegają osoby z ustalonym prawem do renty, za wyjątkiem osób uprawnionych do renty z tytułu niezdolności do pracy, które prowadzą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych, które z działalności podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym (o czym piszemy na str. 19-21).

Ważne: Przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności przyjmuje się przychód stanowiący podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu przepisów ustawy o sus.

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne dla osób prowadzących pozarolniczą działalność stanowi:

- zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (dla przedsiębiorców opłacających składki na zasadach ogólnych),
- zadeklarowana kwota, nie niższa niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia w danym roku (dla przedsiębiorców korzystających z ulgi w opłacaniu składek).

Oznacza to, że przy ustalaniu przychodu przyjmuje się wskazaną w oświadczeniu kwotę:

- podstawy wymiaru składek wynoszącą nie mniej niż 60% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek lub 30% minimalnego wynagrodzenia, jeżeli emeryt lub rencista nie opłaca składek na ubezpieczenia społeczne,
- faktyczną podstawę wymiaru składek, jeżeli emeryt lub rencista opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Przykład

Od 1 marca 2018 r. rencista z orzeczoną niezdolnością do pracy (w wieku 63 lat) prowadzi działalność gospodarczą w formie spółki jawnej. Z działalności nie wniósł o dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe, podlega jedynie obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu.

Do ustalenia przychodu mającego wpływ na zawieszenie bądź zmniejszenie świadczenia przyjmuje się kwotę stanowiącą podstawę wymiaru składek wynoszącą 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

Przykład

Od 1 lutego 2018 r. osoba pobierająca rentę z tytułu niezdolności do pracy prowadzi działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej. Z tytułu działalności podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym.

Wariant 1 – Składki na przedmiotowe ubezpieczenia opłaca od kwoty wynoszącej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe.

*W przychodzie mającym wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia rentowego w 2018 r. uwzględnieniu podlega faktyczna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, czyli **2.665,80 zł** miesięcznie.*

Gdyby w którymś z miesięcy 2018 r. rencista spełniał warunki do uzyskania zasiłków i zmniejszył najniższą podstawę wymiaru składek, to za ten miesiąc uwzględniłby kwotę odpowiednio zmniejszonej podstawy i kwotę zasiłku.

Wariant 2 – rencista korzysta z preferencyjnych zasad opłacania składek na ubezpieczenia społeczne.

*Składki na ubezpieczenia społeczne opłaca od podstawy wymiaru stanowiącej 30% minimalnego wynagrodzenia, czyli w 2018 r. od kwoty **630 zł** miesięcznie.*

Do ustalenia przychodu mającego wpływ na zawieszalność renty przyjmuje się faktyczną podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, czyli kwotę 630 zł miesięcznie.

Ważne: Przy ustalaniu przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń osób prowadzących pozarolniczą działalność przyjmuje się podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne tych osób.

Odrębnego wyjaśnienia wymaga ustalenie przychodu, jeżeli emeryt lub rencista prowadzi kilka rodzajów pozarolniczej działalności. Osoby z ustalonym prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy prowadzące działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych z tytułu tej działalności podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (na ten temat piszemy na str. 19-21). Jak wyjaśnił ZUS w piśmie z 3 grudnia 2003 r. (znak: NGI-063/169/2003), o kwalifikacji przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie pobieranego świadczenia nie decyduje fakt, czy emeryt lub rencista podlega obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu, lecz to, że wykonuje działalność, która jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi. Zatem dla celów ustalenia przychodu emeryta lub rencisty, mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia, bez znaczenia pozostaje fakt z ilu działalności opłaca on obowiązkowe składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Przykład

Rencista z orzeczoną niezdolnością do pracy prowadzi równocześnie dwie działalności, tj. w formie spółki jawnej i partnerskiej. Z tytułu działalności nie wniósł o dobrowolne ubezpieczenia społeczne.

*Zakładając, że rencista będzie prowadził działalność przez cały 2018 r., to w zaświadczeniu o przychodach składanym do końca lutego 2019 r. poda przychód z działalności w kwocie stanowiącej 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, czyli w 2018 r. w kwocie **2.665,80 zł** miesięcznie; łącznie – **31.989,60 zł** (2.665,80 zł x 12 m-cy).*

3.4. Przychody z innych tytułów

Na zawieszenie bądź zmniejszenie świadczenia wpływają również przychody uzyskane m.in. z tytułu:

- wykonywania pracy nakładczej, tj. przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu pracy nakładczej z wyłączeniami, o których mowa w rozporządzeniu składkowym,
- współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności, tj. przychód w kwocie 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe,
- pracy wykonywanej przez członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych, tj. przychód z tytułu pracy w spółdzielni i z tytułu wytwarzania na jej rzecz produktów rolnych, z uwzględnieniem kwot pobranych zasiłków, z wyłączeniami, o których mowa w rozporządzeniu składkowym,
- wykonywania odpłatnie pracy, na podstawie skierowania do pracy, w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, tj. przysługujące wynagrodzenie za pracę, z uwzględnieniem kwot pobranych zasiłków, z wyłączeniami, o których mowa w rozporządzeniu składkowym,

- służby żołnierzy zawodowych, funkcjonariuszy: Policji, Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Służby Celnej, Biura Ochrony Rządu, tj. kwota przysługującego uposażenia.

Na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń emerytalno-rentowych wpływają też przychody uzyskane za granicą. Jak wyjaśnił ZUS na stronie internetowej www.zus.pl: „W przypadku, gdy emeryt lub rencista osiąga przychód z tytułu zatrudnienia za granicą w państwie, z którym Polskę łączy umowa międzynarodowa w dziedzinie ubezpieczeń społecznych (tzw. państwie umownym tj. w państwie członkowskim Unii Europejskiej, Islandii, Norwegii, Liechtensteinie, Szwajcarii, USA, Kanadzie, Australii, Korei Płd., Macedonii, Ukrainie, Serbii, Czarnogórze, Bośni i Hercegowinie) – przy rozliczaniu emerytury lub renty przychód ten przyjmuje się w wysokości faktycznie osiągniętej, udokumentowanej zaświadczeniem pracodawcy lub innego podmiotu, właściwego w myśl ustawodawstwa państwa, w którym osiągany jest ten przychód.

Jeżeli świadczeniobiorca przedłoży jedynie oświadczenie o wysokości uzyskanego przychodu, ZUS zobowiązuje go do niezwłocznego nadesłania wymaganego zaświadczenia, a także wskazania pracodawcy, u którego był zatrudniony za granicą oraz okresu, w jakim była wykonywana ta praca.

Jeśli świadczeniobiorca nie przekaze do ZUS wskazanego zaświadczenia w terminie wskazanym przez organ rentowy, organ rentowy dokonuje rozliczenia emerytury lub renty na podstawie przedłożonego oświadczenia, z tym jednak, że przeprowadza postępowanie zmierzające do uzyskania zaświadczenia potwierdzającego wysokość przychodu. (...)

Osoby, które wykonują w państwie umownym działalność (inną niż zatrudnienie w ramach stosunku pracy) – wymienioną w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, dla potwierdzenia wysokości przychodu przedkładają oświadczenie o wysokości podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, od której odpłacają lub odpłacąby (w przypadku niepodlegania obowiąz- kowi ubezpieczenia) składkę w myśl ustawodawstwa tego państwa. (...)

Za przychód osiągany przez emeryta lub rencistę, który jest zatrudniony za granicą u zagranicznego pracodawcy w państwie nieumownym, uważa się przychód zadeklarowany (w formie oświadczenia) przez tę osobę, nie niższy niż kwota najniższego wynagrodzenia. W przypadku świadczeniobiorcy, który za granicą w państwie nieumownym prowadzi pozarolniczą działalność, za przychód ten uważa się zadeklarowaną kwotę, nie niższą niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego lub 30% najniższego wynagrodzenia. (...).

3.5. Tabelaryczne ujęcie przychodów wpływających na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń

Podmiot ubezpieczenia	Tytuł ubezpieczenia	Okres podlegania ubezpieczeniu (obowiązkowo lub dobrowolnie)	Przychód z tytułu działalności mający wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie świadczeń
1	2	3	4
pracownik	stosunek pracy	od dnia nawiązania stosunku pracy do dnia jego ustania	przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, z wyłączeniem rodzajów przychodów, które zostały wymienione w rozporządzeniu

1	2	3	4
			składowym; w przychodzie należy uwzględnić kwoty pobranych zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wypłaconych na podstawie przepisów Kodeksu pracy, kwoty świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, zasiłku wyrównawczego i dodatku wyrównawczego
osoba wykonująca pracę nakładczą	umowa o pracę nakładczą	od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy	przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu pracy nakładczej, z wyłączeniem rodzajów przychodów wymienionych w rozporządzeniu składowym
członek Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej i Spółdzielni Kółek Rolniczych	członkostwo w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej i Spółdzielni Kółek Rolniczych	od dnia rozpoczęcia wykonywania pracy na rzecz spółdzielni do dnia zakończenia jej wykonywania	przychód z tytułu pracy w spółdzielni i z tytułu wytwarzana na jej rzecz produktów rolnych, z wyłączeniem rodzajów przychodów wymienionych w rozporządzeniu składowym, z uwzględnieniem kwot pobranych zasiłków
zleceniobiorca	umowa zlecenia, agencyjna lub inna umowa o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia	od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy	przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu wykonywania umowy zlecenia, agencyjnej lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, jeżeli w ww. umowach odpłatność określono kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akordowej albo prowizyjnie; w przychodzie tym nie uwzględnia się przychodów wyłączonych z oskładkowania na podstawie przepisów rozporządzenia składowego; jeżeli odpłatność określono w inny sposób niż powyżej – kwota podstawy wymiaru składek wynosząca nie mniej niż minimalne wynagrodzenie; w przychodzie tym należy uwzględnić kwoty pobranych zasiłków
osoba współpracująca ze zleceniobiorcą	wykonywanie współpracy przy ww. umowach	od dnia rozpoczęcia współpracy przy wykonywaniu umów do dnia zakończenia tej współpracy	kwota podstawy wymiaru składek wynosząca nie mniej niż minimalne wynagrodzenie; kwoty pobranych z tego tytułu zasiłków
zleceniobiorca będący jednocześnie pracownikiem zleceniodawcy	umowa zlecenia, agencyjna lub inna umowa o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy	od dnia oznaczonego w umowie jako dzień jej rozpoczęcia do dnia rozwiązania lub wygaśnięcia tej umowy	przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu wykonywania umowy zlecenia, agencyjnej lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia albo umowy o dzieło, bez względu na sposób określenia w nich odpłatności; w przychodzie nie należy uwzględniać tych przychodów, które zostały

1	2	3	4
	dotyczące zlecenia albo umowa o dzieło zawarta z własnym pracodawcą lub wykonywana na jego rzecz		wymienione w rozporządzeniu składkowym, a należy uwzględnić kwoty pobranych zasiłków
osoba prowadząca pozarolniczą działalność	działalność gospodarcza	od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności do dnia zaprzestania jej wykonywania (z wyłączeniem okresu zawieszenia)	faktyczna podstawa wymiaru składek na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe – jeżeli świadczeniobiorca przystąpił do tych ubezpieczeń (lub obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne i rentowe, jeżeli rencista podlega tym ubezpieczeniom obowiązkowo); ewentualne kwoty pobranych zasiłków; kwota wynosząca 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub 30% minimalnego wynagrodzenia za pracę – jeżeli świadczeniobiorca nie przystąpił do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych
osoba współpracująca przy prowadzeniu pozarolniczej działalności	wykonywanie współpracy	od dnia rozpoczęcia współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności do dnia jej zakończenia	faktyczna podstawa wymiaru składek na dobrowolne ubezpieczenia emerytalne i rentowe – jeżeli świadczeniobiorca przystąpił do tych ubezpieczeń; kwota podstawy wymiaru składek wynosząca 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe – jeżeli świadczeniobiorca nie przystąpił do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych
skazany lub tymczasowo aresztowany	wykonywanie pracy na podstawie skierowania w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania	od dnia rozpoczęcia wykonywania pracy do dnia zakończenia jej wykonywania	wynagrodzenie przysługujące za pracę, z wyłączeniem rodzajów przychodów wymienionych w rozporządzeniu składkowym, z uwzględnieniem kwot pobranych zasiłków

4. Przychody niemające wpływu na zawieszalność świadczeń emerytalno-rentowych

Ważne: Na zawieszalność świadczeń emerytalno-rentowych nie wpływają przychody z działalności, które nie rodzą obowiązku ubezpieczeń społecznych (ani nie dają prawa do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych).

W przychodzie tym nie uwzględnia się honorariów z tytułu działalności twórczej i artystycznej. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 14 lipca 2005 r. (sygn. akt II UK 304/04, OSNP

2006/7-8/119): „Prawo do emerytury lub renty nie ulega zawieszeniu lub zmniejszeniu na podstawie art. 104 ust. 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...) tylko wówczas, gdy ubezpieczony osiąga przychód w postaci honorariów z tytułu działalności twórczej w rozumieniu art. 8 ust. 7 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (...)”. Zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 8 ust. 7 ustawy o sus, za twórcę uważa się osobę, która tworzy dzieła w zakresie architektury, architektury wnętrz, architektury krajobrazu, urbanistyki, literatury pięknej, sztuk plastycznych, muzyki, fotografii, twórczości audiowizualnej, choreografii i lutnictwa artystycznego oraz sztuki ludowej, będące przedmiotem prawa autorskiego. Uznanie działalności za twórczą i ustalenie daty jej rozpoczęcia następuje w formie decyzji Komisji do Spraw Zaopatrzenia Emerytalnego Twórców, działającej przy ministrze właściwym do spraw kultury.

Na zawieszalność świadczeń emerytalno-rentowych nie wpływają też przychody z działalności, które rodzą obowiązek ubezpieczeń społecznych (bądź też dają prawo do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych), jeżeli:

- 1) Zostały uzyskane z tytułu pracy wykonywanej przed przyznaniem prawa do emerytury lub renty lub po ustaniu prawa do emerytury lub renty.

Przykład

Kobieta w wieku 59 lat złożyła w lipcu 2018 r. wniosek o ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy. ZUS ustalił prawo do tego świadczenia od 1 lipca 2018 r. i od tego dnia podjął jego wypłatę (kobieta rozwiązała stosunek pracy 30 czerwca 2018 r.). W połowie sierpnia 2018 r. podjęła zatrudnienie w tej samej firmie. W tym też miesiącu otrzymała nagrodę roczną za 2017 r.

Kwota nagrody rocznej nie będzie uwzględniona w przychodach uzyskanych w 2018 r. przyjmowanych dla celów zawieszalności renty, ponieważ przysługiwała z tytułu pracy wykonywanej przed przyznaniem prawa do tego świadczenia.

- 2) Zostały uzyskane przez emeryta po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. W takim przypadku ZUS, dokonując rozliczenia świadczenia, przyjmuje przychód uzyskany przez świadczeniobiorcę od 1 stycznia (lub od dnia przyznania emerytury) do miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym emeryt ukończył wiek emerytalny. Przy czym taki sposób nie dotyczy przypadków, gdy rozliczenie na ogólnych zasadach, tj. w skali całego rozliczanego roku, byłoby dla świadczeniobiorcy korzystniejsze.

Przykład

Kobieta przebywająca na rencie z tytułu niezdolności do pracy w lipcu 2018 r. ukończyła wiek 60 lat uprawniający ją do przejścia na emeryturę. W okresie pobierania renty była zatrudniona na podstawie umowy pracę i po ukończeniu wieku emerytalnego nadal pobiera świadczenie rentowe (niezdolność do pracy została orzeczona do sierpnia 2019 r.). Na zawieszalność świadczenia rentowego wpłynie przychód uzyskany za okres od 1 stycznia do 30 czerwca 2018 r., tj. uzyskany do miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym rencistka ukończyła powszechny wiek emerytalny (chyba że rozliczenie w skali całego 2018 r. będzie dla niej korzystniejsze).

- 3) Zostały uzyskane w okresie, w którym świadczenie było zawieszone na podstawie art. 103 ust. 3 ustawy emerytalnej.

Przykład

W marcu 2018 r. 62-latek pobierający rentę z tytułu niezdolności do pracy, zgłosił wniosek o jej zawieszenie w trybie art. 103 ust. 3 ustawy emerytalnej z uwagi na podjęcie pracy w styczniu 2018 r. ZUS zawiesił wypłatę świadczenia od 1 marca 2018 r. Na zawieszalność renty w 2018 r. wpływ będzie miał przychód uzyskany za okres od 1 stycznia do 28 lutego 2018 r.

Przychód uzyskany w okresie od 1 marca do 31 grudnia 2018 r., a więc w okresie, w którym świadczenie zostało zawieszone, pozostanie bez wpływu na rozliczane świadczenie.

5. Zawieszanie lub zmniejszanie świadczeń a kwoty osiągniętych przychodów

5.1. Określenie limitów przychodów zarobkujących świadczeniobiorców

Prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Zgodnie z art. 104 ust. 8 ustawy emerytalnej, w razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, nie wyżej jednak niż 130% tej kwoty, świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia obowiązująca w dniu 31 grudnia 1998 r. w wysokości:

- 1) 24% kwoty bazowej obowiązującej przy ostatniej waloryzacji w 1998 r. – dla emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy,
- 2) 18% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 – dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy,
- 3) 20,4% kwoty bazowej, o której mowa w pkt 1 – dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba.

Kwoty maksymalnych zmniejszeń podlegają podwyższeniu, przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent w kolejnych terminach waloryzacji.

Od 1 marca 2018 r. kwoty maksymalnych zmniejszeń wynoszą:

- 582,38 zł dla emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy,
- 436,82 zł dla renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy,
- 495,06 zł dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba.

Dla zobrazowania zasad zmniejszania świadczeń w razie osiągnięcia przychodu powyżej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, nie wyżej jednak niż 130% tej kwoty, poniżej prezentujemy przykłady liczbowe.

Kwoty przychodu wpływające na zawieszalność świadczeń w okresie od 1 czerwca do 31 sierpnia 2018 r. wynosiły:

- 70% kwoty przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego – 3.236,00 zł,
- 130% kwoty przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego – 6.009,70 zł.

Od 1 września do 30 listopada 2018 r. kwoty te wynoszą odpowiednio 3.164,80 zł i 5.877,40 zł.

Należy jednak zaznaczyć, że rozliczenie zarobkujących emerytów lub rencistów następuje zawsze po zakończeniu roku kalendarzowego (poza wyjątkami opisanymi na str. 50).

Przykład

Osoba pobierająca rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy 1 sierpnia 2018 r. podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, z tytułu której osiąga przychód w kwocie 3.800 zł, tj. wyższej niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, ale niższej niż 130% tej kwoty.

W sierpniu 2018 r. rencista poinformował o tym fakcie ZUS, który w tym samym miesiącu wydał decyzję o zmniejszeniu renty od 1 sierpnia 2018 r. o kwotę przekroczenia, nie wyższą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia, tj. 24% kwoty bazowej. Przychód rencisty powoduje zmniejszenie świadczenia o różnicę między kwotą osiągniętego przychodu a kwotą równą 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, tj. w sierpniu 2018 r. o kwotę 564 zł (3.800 zł – 3.236 zł). Wynika to stąd, że różnica ta (564 zł) jest mniejsza od kwoty maksymalnego zmniejszenia renty (582,38 zł).

Przykład

Rencista pobierający rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy od 1 lipca 2018 r. został zatrudniony na podstawie umowy o pracę. Z tytułu stosunku pracy osiąga przychód w kwocie 5.000 zł, tj. wyższej niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, ale niższej niż 130% tej kwoty.

W dniu 20 lipca 2018 r. rencista poinformował ZUS o kwocie osiąganego przychodu. ZUS wydał decyzję o zmniejszeniu renty od 1 sierpnia 2018 r. o kwotę maksymalnego zmniejszenia renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy wynoszącą 436,82 zł, mimo że różnica między kwotą osiągniętego przychodu a kwotą równą 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia jest wyższa niż kwota maksymalnego zmniejszenia i wynosi 1.764 zł (5.000 zł – 3.236 zł).

Na mocy ustawy emerytalnej, Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”:

- w terminie do 14. dnia roboczego drugiego miesiąca każdego kwartału kalendarzowego – kwoty przychodu stanowiące odpowiednio 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, z zaokrągleniem w górę do pełnych 10 groszy,
- w terminie do 14. roboczego dnia listopada – kwoty graniczne przychodu dla mijającego roku kalendarzowego.

5.2. Szczególne zasady rozliczeń renty rodzinnej

Wszystkim uprawnionym członkom rodziny przysługuje jedna łączna renta rodzinna, która podlega podziałowi na równe części między uprawnionych.

Renta rodzinna wynosi:

- dla jednej osoby uprawnionej – 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- dla dwóch osób uprawnionych – 90% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu,
- dla trzech lub więcej osób uprawnionych – 95% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu.

Za kwotę świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu, uważa się kwotę emerytury lub renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy.

Wysokość renty rodzinnej przysługującej więcej niż jednej osobie ulega zmniejszeniu, w przypadku gdy osoba uprawniona do części renty osiąga przychód w kwocie wyższej niż

70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS, nie wyższej jednak niż 130% tej kwoty miesięcznie. Zmniejszenie renty następuje poprzez zmniejszenie części renty przysługującej osobie osiągającej przychód o kwotę przekroczenia, nie więcej jednak niż o kwotę maksymalnego zmniejszenia wynoszącego 20,4% kwoty bazowej ustalonej proporcjonalnie do liczby uprawnionych osób.

Ważne: Zmniejszenie części renty rodzinnej przysługującej osobie osiągającej przychód, o którym mowa wyżej, nie może być wyższe niż kwota maksymalnego zmniejszenia ustalona proporcjonalnie do liczby osób uprawnionych.

Jeżeli do renty rodzinnej uprawnione są trzy osoby i jedna z tych osób osiąga przychód w kwocie wyższej niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, przy czym nie wyższy niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, to przysługująca tej osobie 1/3 część renty rodzinnej ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie więcej jednak niż o 1/3 kwoty maksymalnego zmniejszenia, tj. o 1/3 z 20,4% kwoty bazowej, czyli obecnie o kwotę 165,02 zł (495,06 zł : 3).

Przykład

Do renty rodzinnej uprawnionych jest dwoje dzieci: jedno w wieku szkolnym i jedno studiujące. Od 1 lipca 2018 r. student podjął pracę na podstawie umowy o pracę, z tytułu której osiąga przychód powodujący zmniejszenie pobieranego świadczenia. W lipcu 2018 r. student powiadomił ZUS o osiąganiu z tytułu stosunku pracy przychodów powodujących zmniejszenie części renty rodzinnej. ZUS w tym samym miesiącu wydał decyzję o zmniejszeniu przysługującej studentowi części renty rodzinnej od 1 lipca 2018 r. Tym samym 1/2 część renty rodzinnej przysługującej dziecku osiągniętemu przychodowi została zmniejszona o kwotę przekroczenia, nie więcej jednak niż o 1/2 kwoty maksymalnego zmniejszenia przewidzianego dla renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, czyli o kwotę 247,53 zł (tj. 1/2 z kwoty maksymalnego zmniejszenia wynoszącego 495,06 zł).

Przychód osiągany przez osobę uprawnioną do renty rodzinnej w wysokości przekraczającej kwotę równą 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS, powoduje zawieszenie prawa do części renty rodzinnej dla tej osoby. Wysokości części renty przysługujących pozostałym członkom rodziny nie ulegają zmianie.

Przykład

Do renty rodzinnej są uprawnione trzy osoby, z których dwie osiągają przychody w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Zawieszeniu ulega część renty rodzinnej przysługująca tym osobom, tj. 2/3 całości renty.

Przykład

Do renty rodzinnej uprawnione są trzy osoby, tj. dwoje dzieci studiujących i jedno dziecko w wieku szkolnym. Dzieci studiujące pracują dodatkowo na podstawie umów o pracę, osiągając przychody powyżej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, ale nieprzekraczające 130% tego wynagrodzenia. Osiągane przez pracujące dzieci wynagrodzenia skutkują zmniejszeniem przysługujących im części renty o 1/3 kwoty maksymalnego zmniejszenia. Kwota renty rodzinnej na troje dzieci wynosi 1.819,26 zł, zatem na jedno dziecko przypa-

da 606,42 zł. Maksymalne zmniejszenie renty na jednego uprawnionego wynosi 165,02 zł (tj. 495,06 zł : 3 osoby).

Renta rodzinna należna dzieciom studiującym po zmniejszeniu wynosi **441,40 zł** na jedno dziecko (606,42 zł – 165,02 zł). Natomiast dziecko w wieku szkolnym uprawnione jest do renty rodzinnej w kwocie **606,42 zł**.

W tym miejscu należy jeszcze omówić przepis art. 107a ustawy emerytalnej, który umożliwia osobie (osobom) uprawnionej do pobierania renty rodzinnej zrezygnowanie z tego uprawnienia. Przepis ten stanowi, że jeśli do renty rodzinnej uprawnionych jest więcej niż jedna osoba i jedna lub kilka z tych osób zgłosi wniosek o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty, prawo do renty rodzinnej ulegnie ponownemu ustaleniu z pominięciem tej osoby (osób). Wniosek o wyłączenie z kręgu uprawnionych jest okolicznością powodującą ustanie prawa do renty rodzinnej dla tej osoby. Wstrzymanie renty rodzinnej następuje począwszy od miesiąca, w którym ZUS wydał decyzję o wstrzymaniu wypłaty renty rodzinnej, albo od miesiąca następnego, jeżeli wcześniejsze wstrzymanie wypłaty nie było możliwe (art. 134 ustawy emerytalnej). Dla pozostałych osób uprawnionych do renty rodzinnej następuje ponowne ustalenie wysokości renty rodzinnej od miesiąca, od którego wstrzymano wypłatę renty osobie, która zrezygnowała z poboru tego świadczenia. Na wniosek tej osoby prawo do renty rodzinnej ulega ponownemu ustaleniu, nie wcześniej jednak niż od miesiąca zgłoszenia wniosku. Przepis art. 107a ustawy emerytalnej umożliwia wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty rodzinnej, osoby (osób) osiągającej przychody.

Ważne: Osoba wnosząca o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych nie musi obawiać się, że utraci prawo do renty rodzinnej na stałe. W razie gdy zakończy pracę (lub będzie uzyskiwała niższy przychód) ponownie może złożyć wniosek o ustalenie prawa do renty rodzinnej. Oczywiście, o ile nadal będzie spełniała warunki uprawniające ją do tego świadczenia.

Przykład

Do renty rodzinnej uprawniona jest wdowa i dwoje dzieci. Łączna kwota renty rodzinnej na trzy osoby wynosi 2.204 zł, zatem kwota renty rodzinnej na jedną osobę wynosi 734,67 zł. Wdowa od 1 lipca 2018 r. podjęła zatrudnienie i z tego tytułu otrzymuje wynagrodzenie w kwocie 3.500 zł.

Wynagrodzenie wdowy przekracza kwotę 70% przeciętnego wynagrodzenia, ale nie przekracza 130% tej kwoty. Część renty przysługująca wdowie w wysokości 734,67 zł podlega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia nie większą jednak niż 1/3 maksymalnego zmniejszenia, tj. o kwotę 165,02 zł (495,06 zł : 3 osoby).

*Ponieważ kwota przekroczenia 264 zł (3.500 zł – 3.236 zł) jest większa od kwoty maksymalnego zmniejszenia (165,02 zł), część renty rodzinnej przysługującej wdowie ulegnie zmniejszeniu o 165,02 zł. Wdowie będzie przysługiwać część renty w wysokości **569,65 zł** (734,67 zł – 165,02 zł). Dzieci wdowy nadal będą miały prawo do renty rodzinnej w łącznej kwocie **1.469,34 zł** (po 734,67 zł na każde dziecko).*

Przyjmujemy, że wdowa niezwłocznie poinformowała ZUS o podjęciu zatrudnienia i osiągniętych zarobkach. W dniu 26 lipca 2018 r. ZUS wydał decyzję o zmniejszeniu części renty rodzinnej przysługującej wdowie od 1 lipca 2018 r.

Łączna kwota renty rodzinnej wypłacanej przez ZUS od lipca 2018 r. wynosi 2.038,99 zł (569,65 zł + 734,67 zł + 734,67 zł).

Wdowa po podjęciu zatrudnienia ma także możliwość wystąpienia do ZUS z wnioskiem o wyłączenie jej z kręgu osób uprawnionych do renty rodzinnej. Załóżmy, że wdowa wystąpiła z takim wnioskiem w lipcu 2018 r. i od tego samego miesiąca ZUS dokonał wyłączenia. Ponowne ustalenie renty rodzinnej dla pozostałych osób uprawnionych nastąpiło również od lipca 2018 r. Renta rodzinna dla dwojga dzieci wyniesie **2.088 zł**, dla każdego dziecka po **1.044 zł**.

Dla wyjaśnienia:

- kwota 2.204 zł – renta rodzinna na trzy osoby uprawnione, tj. 95% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu: 2.320 zł x 95%,
- kwota 2.088 zł – renta rodzinna na dwie osoby uprawnione, tj. 90% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu: 2.320 zł x 90%.

Przykład

Do renty rodzinnej uprawniona jest wdowa i jedno dziecko. ZUS na dwie osoby wypłaca rentę rodzinną w kwocie 1.935 zł, tj. 90% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu: 2.150 zł x 90% (na każdą osobę 967,50 zł). Wdowa od lipca 2018 r. podjęła zatrudnienie, z tytułu którego osiąga wynagrodzenie wyższe niż 130% przeciętnego wynagrodzenia (tj. wyższe niż 6.009,70 zł). Część renty rodzinnej przysługującej wdowie podlega zawieszeniu.

Przyjmijmy, że wdowa w lipcu 2018 r. powiadomiła ZUS o zarobkach oraz:

- zawieszeniu pobieranej przez nią części renty rodzinnej; ZUS w lipcu 2018 r. wydał decyzję o zawieszeniu części renty przysługującej wdowie od lipca 2018 r.; dziecko od 1 lipca 2018 r. otrzymuje rentę rodzinną w wysokości **967,50 zł**;
- wyłączeniu z kręgu osób uprawnionych do renty rodzinnej; ZUS wyłączył wdowę z kręgu osób uprawnionych do renty rodzinnej od lipca 2018 r. i od tego miesiąca ustalił wysokość renty dla jednej osoby uprawnionej; dziecko otrzymuje rentę rodzinną w wysokości **1.827,50 zł** (tj. 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu: 2.150 zł x 85%).

Należy zaznaczyć, że ZUS nie może wstrzymać renty rodzinnej dla osoby uprawnionej z urzędu, a jedynie na jej wniosek. Dlatego też osoba zainteresowana powinna w zawiadomieniu ZUS o podjęciu zatrudnienia i osiąganych zarobkach wyraźnie wskazać, czy wnosi o wyłączenie z kręgu osób uprawnionych do renty rodzinnej, czy też tylko o zawieszenie lub zmniejszenie części przysługującej jej renty rodzinnej w związku z osiąganymi przychodami.

5.3. Zbieg prawa do renty wypadkowej i emerytury a zarobkowanie świadczeniobiorcy

Zgodnie z art. 95 ustawy emerytalnej, w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych w tej ustawie, wypłaca się jedno z tych świadczeń – wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Przy czym w myśl art. 96 tej ustawy, prawo do pobierania świadczeń w razie zbiegu u jednej osoby prawa do emerytury z prawem do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, zwanej dalej rentą wypadkową, określają przepisy ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubez-

pieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1376 ze zm.), dalej ustawy wypadkowej.

Osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego, tzn. renty wypadkowej, oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów, nadal wypłaca się, zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy wypadkowej, w zależności od jej wyboru:

- przysługującą rentę powiększoną o połowę emerytury albo
- emeryturę powiększoną o połowę renty.

Powołanego przepisu nie stosuje się jednak w sytuacji, gdy osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie emerytalnej, niezależnie od wysokości tego przychodu (art. 26 ust. 3 ustawy wypadkowej).

Ważne: Prawo do pobierania „półtorakrotnego” świadczenia (tj. odpowiednio emerytury powiększonej o połowę renty wypadkowej lub renty wypadkowej powiększonej o połowę emerytury) nie przysługuje świadczeniobiorcy osiągnącemu przychód z działalności zarobkowej – bez względu na jego wysokość.

Reasumując, osoby uprawnione do pobierania „półtorakrotnego” świadczenia w razie osiągnięcia przychodu mają prawo do pobierania tylko jednego świadczenia, tj. emerytury albo renty wypadkowej. Do wybranego przez te osoby świadczenia stosuje się ogólne przepisy dotyczące zawieszalności świadczeń, określone w przepisach ustawy emerytalnej.

Przykład

Emeryt w wieku 66 lat uprawniony do renty wypadkowej pobiera pełną rentę powiększoną o połowę emerytury. W dniu 6 lipca 2018 r. złożył w ZUS oświadczenie o osiągnięciu przychodu w kwocie wyższej niż 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, nieprzekraczającej jednak 130% tej kwoty.

Osoba ta – z uwagi na osiągnięcie przychodu – jest uprawniona do pobierania jednego wybranego przez siebie świadczenia.

5.4. Prawo do zarabkowania bez ograniczeń po osiągnięciu wieku emerytalnego

Przepisów dotyczących zawieszenia lub zmniejszenia świadczeń nie stosuje się do emerytów, którzy osiągnęli określony w zależności od daty urodzenia ubezpieczonego wiek emerytalny.

Wypłatę zawieszonych lub zmniejszonych świadczeń ZUS wznawia z urzędu po osiągnięciu przez emeryta powszechnego wieku emerytalnego.

Świadczenia przysługujące emerytom, o których mowa wyżej, wypłaca się w pełnej wysokości, począwszy od miesiąca, w którym świadczeniobiorca ukończył wiek emerytalny (odpowiednio 60 lub 65 lat).

Zgodnie z art. 4 pkt 1 ustawy emerytalnej, za emeryta uważa się osobę mającą ustalone prawo do emerytury. Jak wyjaśnił ZUS, ustalenie prawa do tego świadczenia, tj. stwierdzenie istnienia tego prawa w decyzji organu rentowego przyznającej emeryturę, nie jest równoznaczne z koniecznością pobierania tego świadczenia. Osoba uprawniona do emerytury,

mającą także ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy lub do renty rodzinnej może pobierać rentę jako świadczenie korzystniejsze (lub wybrane). Osoba ta ma jednak status emeryta, a omawiany przepis jest związany z uprawnieniem do emerytury, a nie z rodzajem świadczenia, które jest faktycznie pobierane. Tak więc przychód osiągniany przez emeryta, który ukończył powszechnie obowiązujący wiek emerytalny, pobierającego rentę rodzinną albo rentę z tytułu niezdolności do pracy (świadczenie korzystniejsze lub wybrane), nie będzie powodował zmniejszenia wysokości świadczenia ani zawieszenia prawa do pobieranego świadczenia.

Na zakończenie tej części opracowania dodajmy, iż emeryci, którzy ukończyli powszechny wiek emerytalny przed podjęciem zatrudnienia, nie są obowiązani informować ZUS o podjęciu takiej działalności i o wysokości osiąganego z tego tytułu przychodu. Również po zakończeniu roku kalendarzowego nie mają obowiązku przedkładać w ZUS zaświadczenia o zarobkach uzyskanych w danym roku.

6. Obowiązki emerytów, rencistów oraz pracodawców

6.1. Zawiadomienie ZUS o osiąganiu przychodów przez świadczeniobiorcę

Osoba pobierająca świadczenie emerytalno-rentowe niezwłocznie zawiadamia organ rentowy o podjęciu pracy, służby lub działalności rodzących obowiązek ubezpieczeń społecznych lub dających prawo do dobrowolnych ubezpieczeń z tytułu ich wykonywania, poprzez złożenie w ZUS stosownego oświadczenia. W oświadczeniu tym zawiadamia, czy jej zamiarem jest osiąganie przychodu:

- niepowodującego zawieszenia ani zmniejszenia świadczeń,
- powodującego zmniejszenie świadczeń albo
- powodującego zawieszenie świadczeń.

Obowiązek powiadomienia ZUS o zatrudnieniu świadczeniobiorcy ma też zakład pracy.

Nie dotyczy to emerytów, którzy przed podjęciem tej działalności ukończyli powszechny wiek emerytalny.

Przykład

Emeryt (w wieku 66 lat) podjął zatrudnienie na podstawie umowy zlecenia od 1 września 2018 r. Z tytułu wykonywania tej umowy osiąga przychód wyższy niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Emeryt nie ma obowiązku informowania ZUS o podjęciu działalności zarobkowej i osiąganym z tego tytułu przychodzie. Obowiązku takiego nie ma również zleciodawca.

Jeżeli z oświadczenia świadczeniobiorcy wynika, że jego zamiarem jest osiąganie przychodów niepowodujących zawieszenia ani zmniejszenia świadczeń, organ rentowy wypłaca świadczenie w pełnej przysługującej wysokości. W przypadku zaś złożenia oświadczenia o zamiarze osiągania przychodu powodującego zmniejszenie bądź zawieszenie świadczenia, ZUS wydaje decyzję o zmniejszeniu bądź zawieszeniu świadczenia od miesiąca, w którym wydał decyzję w tej sprawie. Jeżeli nie jest możliwe zmniejszenie lub zawieszenie świadczenia w miesiącu wydania decyzji, ulega ono zmniejszeniu lub zawieszeniu od następnego miesiąca (art. 134 ustawy emerytalnej).

Należy zaznaczyć, że w przypadku złożenia przez świadczeniobiorcę wniosku o zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia za okres wsteczny, ZUS wydaje decyzję o zmniejszeniu bądź zawieszeniu świadczenia na bieżąco. ZUS nie dokonuje bowiem zawieszenia lub zmniejszenia świadczeń za okres wsteczny w trakcie roku kalendarzowego.

Świadczenie ulega zawieszeniu lub zmniejszeniu, poczynając od miesiąca, w którym ZUS wydał decyzję w tej sprawie albo od następnego miesiąca, jeżeli wcześniejsze zawieszenie lub zmniejszenie świadczenia nie było możliwe. Natomiast rozliczenie emeryta bądź rencisty następuje po zakończeniu roku kalendarzowego.

Przykład

Rencista 3 września 2018 r. złożył w ZUS oświadczenie, w którym poinformował, że od 1 czerwca 2018 r. osiąga przychody powodujące zawieszenie świadczenia. W dniu 22 września 2018 r. ZUS wydał decyzję o zawieszeniu wypłaty świadczenia od 1 września 2018 r., czyli na bieżąco, a nie za okres wsteczny. Rozliczenie rencisty z tytułu przychodów osiągniętych w 2018 r. nastąpi po zakończeniu roku kalendarzowego.

Świadczeniobiorca może zostać rozliczony w trakcie roku kalendarzowego w razie:

- gdy prawo do renty ustało przed końcem roku kalendarzowego,
- ukończenia powszechnego wieku emerytalnego przez emeryta bądź rencistę z ustalonym prawem do emerytury,
- śmierci emeryta lub rencisty, gdy do ZUS wpłynął wniosek o wypłatę niezrealizowanych świadczeń.

Świadczeniobiorca po złożeniu oświadczenia o kwocie osiągniętych przychodów, zobowiązany jest do ponownego poinformowania ZUS, jeżeli nastąpiła zmiana kwoty osiągniętych przychodów mająca wpływ na wypłatę świadczenia w pełnej przysługującej wysokości, zawieszenie bądź jego zmniejszenie.

Wypłata świadczeń w pełnej wysokości, zmniejszenie albo zawieszenie wypłaty świadczeń następuje do czasu, aż emeryt lub rencista zmieni treść złożonego wcześniej oświadczenia, chyba że z zawiadomienia zakładu pracy wynika konieczność wypłaty świadczeń w pełnej wysokości, ich zmniejszenia lub zawieszenia. Do czasu nadesłania przez emeryta lub rencistę nowego oświadczenia, o którym mowa wyżej, emerytura i renta wypłacane są w wysokości zgodnej z ostatnio nadesłanym oświadczeniem. Jeżeli świadczenie było zawieszone bądź zmniejszone, a z ponownie nadesłanego oświadczenia emeryta lub rencisty wynikać będzie, że osiągnięty przez niego przychód nie powoduje zmniejszenia lub zawieszenia świadczenia, ZUS wznowia wypłatę świadczenia od miesiąca, w którym wpłynęło oświadczenie emeryta lub rencisty o osiągnięciu przychodu niepowodującego zawieszenia ani zmniejszenia świadczeń. Wznowienie wypłaty świadczeń następuje, poczynając od miesiąca ustania przyczyny wstrzymania lub zmniejszenia wypłaty świadczeń, jednak nie wcześniej niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek w tej sprawie.

Nadmieniamy, że zawiadomienie o osiągnięciu przez emeryta lub rencistę przychodów z tytułu działalności podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu bądź też dających prawo do dobrowolnych ubezpieczeń, można składać w ZUS, np. na druku EROP, dostępnym w każdej jednostce organizacyjnej ZUS. Druk ten jest również dostępny na naszej stronie internetowej www.druki.gofin.pl. Zawiadomienie to może być także złożone w innej formie pisemnej, bez wykorzystywania druku EROP, o ile zawiera wymagane informacje.

Przykład

Pan Tadeusz pobierający od 2015 r. rentę z tytułu niezdolności do pracy, od 4 czerwca 2018 r. podjął zatrudnienie na podstawie umowy o pracę. Z tytułu zatrudnienia osiąga przychód w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Niezwłocznie po podjęciu zatrudnienia – w dniu 5 czerwca 2018 r. – poinformował ZUS o osiągnięciu przychodu powodującego zawieszenie świadczenia, składając w tym celu druk EROP.

ZUS w dniu 30 czerwca 2018 r. wydał decyzję o zawieszeniu świadczenia rentowego od 1 lipca 2018 r. Pozostanie ono zawieszone do czasu ponownego poinformowania ZUS o zmianie kwoty osiąganych przychodów mających wpływ na wypłatę świadczenia.

Oświadczenie o podjęciu działalności i osiągnięciu przychodu oraz jego wysokości może być przedłożone w ZUS również w innej formie pisemnej, z tym że powinno ono zawierać wszystkie informacje określone w druku EROP, tj.:

- dane osobowe emeryta lub rencisty:
 - imię i nazwisko,
 - adres zamieszkania,
 - numer PESEL,
- tytuł z jakiego emeryt lub rencista osiąga przychód,
- czy zamiarem świadczeniobiorcy jest osiągnięcie przychodu niepowodującego zawieszenia ani zmniejszenia świadczenia, powodującego zmniejszenie świadczenia bądź też powodującego zawieszenie świadczenia.

Emeryt i rencista zawiadamia organ rentowy do końca lutego każdego roku o łącznej kwocie przychodu osiągniętego w ubiegłym roku kalendarzowym. Także wtedy, gdy nie przekroczył kwoty 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, a więc kwoty niepowodującej zmniejszenia świadczenia.

Pracodawca, zleceniodawca bądź też inny płatnik składek zobowiązany jest – tak jak świadczeniobiorca – do zawiadomienia organu rentowego do końca lutego każdego roku o łącznej kwocie przychodu osiągniętego przez emeryta lub rencistę w ubiegłym roku kalendarzowym. Nie dotyczy to przychodów emerytów, którzy przed podjęciem zatrudnienia osiągnęli wiek emerytalny.

Urząd skarbowy zawiadamia organ rentowy do końca maja każdego roku o łącznej kwocie przychodu osiągniętego przez emeryta lub rencistę w ubiegłym roku kalendarzowym z wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej, wolnego zawodu lub innej samodzielnej działalności o podobnym charakterze, z wyłączeniem działalności twórczej i artystycznej.

W zawiadomieniu składanym po zakończeniu danego roku kalendarzowego wykazuje się kwotę osiągniętego przychodu łącznie, bądź też w rozbiciu na kwoty przychodu osiągnięte w poszczególnych miesiącach. Na podstawie zawiadomień, o których mowa wyżej, organ rentowy ustala, czy przychód emeryta lub rencisty uzasadniał wypłatę świadczeń w pełnej wysokości, ich zmniejszenie albo zawieszenie.

6.2. Kwoty graniczne przychodów zarabujących emerytów i rencistów

W terminie do 14. roboczego dnia listopada Prezes ZUS ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (w formie komunikatu) kwoty graniczne przychodu dla mijającego roku kalendarzowego.

Łączne kwoty graniczne przychodu dla mijającego roku kalendarzowego ustala się poprzez zsumowanie kwot stanowiących odpowiednio 70% i 130% przeciętnego miesięcz-

nego wynagrodzenia obowiązującego w 12 miesiącach kalendarzowych danego roku, tj. od 1 stycznia do 31 grudnia. W taki sposób ustala się kwoty graniczne przychodu dla danego roku kalendarzowego dla zarobkujących emerytów i rencistów, którzy przez cały rok kalendarzowy mieli ustalone prawo do świadczenia i nie osiągnęli w trakcie tego roku powszechnego wieku emerytalnego.

Inaczej jest bowiem w przypadku, gdy:

- emeryt lub rencista z ustalonym prawem do emerytury ukończył w trakcie roku kalendarzowego powszechny wiek emerytalny – wówczas łączne kwoty graniczne przychodu ustala się poprzez zsumowanie kwot stanowiących odpowiednio 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązujących od początku roku kalendarzowego do miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym świadczeniobiorca ukończył wiek emerytalny (chyba że korzystniejsze jest rozliczenie emeryta na zasadach ogólnych),
- prawo do emerytury lub renty powstało w trakcie roku kalendarzowego bądź też prawo do renty ustało w trakcie roku kalendarzowego – wówczas ustala się łączne kwoty graniczne przychodu poprzez zsumowanie kwot stanowiących odpowiednio 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązujących od miesiąca, w którym powstało prawo do emerytury lub renty do końca roku kalendarzowego lub od początku roku kalendarzowego do miesiąca, w którym ustało prawo do renty,
- prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, zgodnie z art. 103 ust. 3 ustawy emerytalnej, na wniosek emeryta lub rencisty było przez część roku zawieszone – wówczas łączne kwoty graniczne przychodu ustala się poprzez zsumowanie kwot stanowiących odpowiednio 70% i 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w danym roku, z wyłączeniem okresu, w którym prawo do emerytury lub renty było zawieszone.

ZUS może rozliczyć emeryta bądź rencistę na dwa sposoby, w zależności od wniosku świadczeniobiorcy lub tego, który sposób rozliczenia jest dla niego korzystniejszy, tzn.: w systemie miesięcznym, porównując osiągnięty przychód w poszczególnych miesiącach roku z dopuszczalnymi limitami przychodu obowiązującymi w tych miesiącach albo w systemie rocznym, porównując łączny przychód osiągnięty w roku kalendarzowym z dopuszczalnymi limitami przychodu obowiązującymi dla tego roku.

Jeżeli na podstawie przedłożonego przez świadczeniobiorcę zaświadczenia o wysokości osiągniętego w danym roku kalendarzowym przychodu istnieje możliwość rozliczenia rocznego i miesięcznego, ZUS dokona rozliczenia korzystniejszego dla świadczeniobiorcy.

6.3. Skutki zarobkowania emerytów i rencistów

Jeżeli ze złożonego oświadczenia wynika, że łączna kwota przychodu osiągniętego przez emeryta lub rencistę w okresie ubiegłego roku kalendarzowego nie przekroczyła niższej kwoty granicznej przychodu, organ rentowy ustala, że przychód emeryta (rencisty) nie uzasadniał zmniejszenia ani zawieszenia świadczenia, informując o tym zainteresowanego w formie pisemnej.

W przypadku, gdy świadczenie było zmniejszone lub zawieszone, organ rentowy wydaje decyzję „rozliczającą” świadczeniobiorcę za dany rok kalendarzowy i dokonuje zwrotu różnicy między należną i wypłaconą kwotą świadczeń. Wypłacone świadczeniobiorcy wyrównanie, zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych, jest dla niego przychodem w dacie jego wypłaty.

Jeśli łączna kwota przychodu osiągniętego przez emeryta lub rencistę w okresie ubiegłego roku kalendarzowego przekroczyła niższą kwotę graniczną, organ rentowy ustala, czy przychód osiągnięty przez emeryta lub rencistę uzasadniał:

- zmniejszenie świadczeń wypłaconych za okres ubiegłego roku kalendarzowego, jeśli przychód nie przekroczył wyższej kwoty granicznej przychodu,
- zawieszenie świadczeń wypłaconych za okres ubiegłego roku kalendarzowego, jeśli przychód przekroczył wyższą kwotę graniczną przychodu,

obliczając jednocześnie kwotę różnicy między należną a wypłaconą kwotą świadczeń, podlegającą zwrotowi.

ZUS po ustaleniu, że łączna kwota przychodu emeryta lub rencisty przewyższyła w danym roku kalendarzowym kwotę graniczną przychodu o kwotę niższą niż kwota nienależnie pobranych świadczeń, informuje emeryta (rencistę) o możliwości uniknięcia zwrotu kwoty nienależnie pobranych świadczeń w razie przekazania na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych kwoty równej kwocie tego przekroczenia, pomniejszonej o kwotę pobranej zaliczki na podatki dochodowy – wyznaczając termin jej zwrotu. Jeżeli emeryt (rencista) dokona wpłaty tej kwoty, ZUS wyda decyzję rozliczającą, w której ustala, że uzyskany przez niego przychód nie przekroczył wyższej kwoty granicznej. W konsekwencji świadczenie emeryta (rencisty) nie podlega zawieszeniu, a jedynie zmniejszeniu. Może się również zdarzyć, że wysokość dobrowolnej wpłaty na FUS jest niższa od kwoty jaką ZUS zwróci świadczeniobiorcy po rozliczeniu świadczenia. W takim przypadku ZUS wysyła do świadczeniobiorcy zawiadomienie, w którym proponuje potrącenie kwoty przekroczenia przychodu z wyrównania. Taki sposób rozliczenia uzależniony jest od zgody świadczeniobiorcy.

Jeżeli emeryt (rencista) nie dokona wpłaty, o której mowa wyżej, w określonym terminie, organ rentowy dochodzi zwrotu świadczeń.

Osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia uważa się:

- świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania,
- świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Kwoty nienależnie pobranych świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów, o których mowa w art. 104 ust. 1 ustawy emerytalnej, tj. z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz z tytułu służby, podlegają zwrotowi za okres nie dłuższy niż 1 rok kalendarzowy poprzedzający rok, w którym wydano decyzję o rozliczeniu świadczenia, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie powiadomiła organ rentowy o osiągnięciu przychodu, w pozostałych zaś przypadkach – za okres nie dłuższy niż 3 lata kalendarzowe poprzedzające rok wydania tej decyzji. Zwracane są bez odsetek za zwłokę, chyba że zostaną stwierdzone okoliczności, o których mowa w art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej, tj. świadome wprowadzenie w błąd organu rentowego przez osobę pobierającą świadczenia.

W piśmie z 22 marca 2000 r. (znak: SEn 751-1/2000) ZUS poinformował, że: „(...) Jeżeli emeryt lub rencista (pracodawca, zleceniodawca albo płatnik składek) powiadomił organ rentowy o osiągnięciu przychodu z działalności objętej obowiązkiem ubezpieczeń społecznych, a po zakończeniu roku – w wyniku rozliczenia – okaże się, że świadczeniobiorca zobowiązany jest do zwrotu całości lub części świadczeń, kwoty nienależnie pobranych świad-

czeń podlegają zwrotowi bez odsetek. Za powiadomienie należy uznać także zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych, w tym także gdy zgłoszenie to dotyczy tylko ubezpieczenia zdrowotnego.”.

UBEZPIECZENIA I PRAWO PRACY. DODATEK

Redakcja: Redaktor Naczelna: Małgorzata Kozłowska
Dodatek opracowała: Redakcja UiPP
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
e-mail: ubezpieczenia@gofin.pl

Wydawca: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN sp. z o.o.
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
tel.: 95 720 85 40, faks 95 720 85 60

NAKŁAD **19 550**

PRENUMERATA 2019 szczegóły na www.sklep.gofin.pl

1	Numer kompletu	Komplety z nagrodami w PRENUMERACIE 2019	Cena podstawowa	RABAT	Cena promocyjna
	KOMPLET nr 1	Komplet czasopism (tab. 2 poz. 6) + Gazeta Podatkowa	2375 zł	20%	1898 zł
	KOMPLET nr 2	Komplet czasopism (tab. 2 poz. 6)	1977 zł	14%	1698 zł
	KOMPLET nr 3	Biuletyn Informacyjny (tab. 2 poz. 1) + Gazeta Podatkowa	947 zł	7%	880 zł

2	Lp.	Tytuł czasopisma	Cykl wydawniczy	PRENUMERATA		
				2019		2018
				cały rok	I półrocze	IV kwartał
	1.	Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych z comiesięcznym dodatkiem Serwis Podatkowy + on-line	co 10 dni	549,00 zł	274,50 zł	137,25 zł
	2.	Ubezpieczenia i Prawo Pracy + on-line	dwutygodnik	366,00 zł	183,00 zł	91,50 zł
	3.	Poradnik VAT + on-line	dwutygodnik	354,00 zł	177,00 zł	88,50 zł
	4.	Zeszyty Metodyczne Rachunkowości + on-line	dwutygodnik	360,00 zł	180,00 zł	90,00 zł
	5.	Przegląd Podatku Dochodowego + on-line	dwutygodnik	348,00 zł	174,00 zł	87,00 zł
	6.	KOMPLET CZASOPISM (poz. 1-5) + Serwis Głównego Księgowego	patrz poz. 1-5	1698,00 zł	988,50 zł	494,25 zł
	7.	Biuletyn Informacyjny dla Służb Ekonomiczno-Finansowych bez dodatku Serwis Podatkowy + on-line	co 10 dni	459,00 zł	229,50 zł	114,75 zł

Warunkiem prenumeraty jest złożenie zamówienia (np. na www.sklep.gofin.pl) oraz **jednoczesne dokonanie wpłaty** na konto: Wydawnictwo Podatkowe GOFIN, BH w Warszawie S.A. nr: 14 1030 1133 0000 0000 3533 0000.
Po otrzymaniu wpłaty wystawiamy fakturę.

Informacje o innych produktach: Internetowy Serwis Głównego Księgowego, Czasopisma Księgowych on-line, Gazeta Podatkowa, Program DRUKI Gofin, Serwis Budżetowy, segregatory i boksy, dostępne są na stronie internetowej:

www.sklep.gofin.pl

Informacji udziela także **Biuro Obsługi Klienta** - tel. **95 720 85 40**, infolinia **800 162 732**

Publikacje zamieszczone w czasopismach nie stanowią opinii prawnych, urzędowej interpretacji przepisów ani innego oficjalnego stanowiska organów państwowych.

Wszelkie prawa zastrzeżone: kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie zabronione.